

Møte for lukkede dører
onsdag den 31. mai 1950 kl. 10.

President: Natvig Pedersen.

Dagsorden:

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen om Stortingets samtykke til å godkjenne protokoll av 25. mai 1949 om fredningsbestemmelser på Øst-Grønland (innst. S.C.).

Presidenten: Presidenten foreslår at dette møte holdes for lukkede dører.

Utheim: Hr. president!

Presidenten: Presidenten går ut fra at det er til spørsmålet om behandlingsmåten hr. Utheim vil ha ordet. Presidenten mener da at møtet i alle tilfelle må startes for lukkede dører. Så vil hr. Utheim få anledning til å komme tilbake til spørsmålet før forhandlingene begynner. Presidentens forslag ansees dermed for bifalt.

Presidenten foreslår videre at Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens pgr. 51 nevnte funksjonærer, og videre at ekspedisjonssjef Anker og byråsjef Colban fra Utenriksdepartementet får adgang til møtet. Det ansees som bifalt.

Utheim: Den sak som skal drøftes her i dag, Grønlands-spørsmålet, innskrenkning av vår næringsvirksomhet på Øst-Grønland, er et så viktig spørsmål at debatten etter min mening burde ha vært ført for åpne dører, slik at befolkningen i landet kunne følge med i denne sak.

Når jeg allikevel ikke akter å fremsette noe forslag om at forhandlingene skal skje for åpne dører, er det av den grunn at det i de dokumenter som fremlegges for oss i dag, forekommer ting som etter min mening vil kunne skade oss i fremtiden. Jeg fremsetter derfor ikke forslag om at forhandlingene skal føres for åpne dører, men jeg vil sterkt understreke at når denne debatt er ferdig, må det så snart som mulig skje en offentliggjørelse av det som her passerer, i samarbeid mellom Utenriksdepartementet og Presidentskapet.

Smitt Ingebretsen: Får jeg lov til å gjøre en praktisk liten bemerkning. Det er utsendt melding om et offentlig stortingsmøte kl. 10 i dag. Samtidig berammes der hemmelig stortingsmøte kl. 10. Hvis man har interesse av at Stortingets hemmelige møter blir minst mulig omtalt eller vekker minst mulig oppmerksomhet, tror jeg ikke det er en praktisk måte å gå fram på. I alle aviser står det i dag at Stortinget skal ha møte kl. 10. Folk som kommer for å være til stede, blir avvist ved dørene. Pressen kommer her. Hva er

det som er skjedd? Det er en måte å tirre nysgjerrigheten hos det alminnelige publikum på som jeg tror er lite forenlig med det ønske som Presidentskapet og vi alle har om at de stortingsmøter som må holdes for lukkede dører, blir minst mulig omtalt og vekker minst mulig oppmerksomhet.

Presidenten: Presidenten er fullt klar over den vanskelighet hr. Smitt Ingebretsen har pekt på. Når det har vært gått fram på denne måte, i dag som tidligere, er det for å spare tid. Hvis en skulle slå opp det åpne møtet, måtte det slås opp til en bestemt tid hvor man var sikker på å være ferdig med det hemmelige. Det kan naturligvis gjøres, men i et tilfelle som dette, er det om å gjøre at man sparer mest mulig tid, så man kan fortsette direkte med det åpne møtet. Men presidenten er fullt oppmerksom på det forhold som hr. Smitt Ingebretsen har nevnt.

Smitt Ingebretsen: Får jeg bare gjøre oppmerksom på også den utvei, at man ikke akkurat setter det åpne møte til det tidspunkt da det hemmelige møtet er slutt, men til en annen dag. Torsdag og fredag i denne uke er det ikke noe møte, så vidt jeg vet.

Presidenten: Det er jo meget lett å legge beslag på de dager som nødvendigvis må disponeres for komiteene. Det er ikke fullt så lett fra presidentskapets synspunkt.

Det er ikke opptatt avvikende forslag fra presidentens forslag, og presidenten anser det som vedtatt at møtet fortsettes holdt for lukkede dører.

Utheim: Som man vil se av innstillingen, er det et flertall i komiteen som foreslår at Stortinget skal samtykke i å godkjenne protokollen av 25. mai 1949 om fredningsbestemmelser på Øst-Grønland. Disse fredningsbestemmelser er av meget vidtgående karakter, og det er et mindretall i komiteen, bestående av Hambro, Lavik, Moseid, Sven Nielsen, Valen og meg, som ikke kan være med på å foreslå for Stortinget at vi godkjenner denne protokoll. Vi konkluderer med å henstille til Regjeringen å søke opptatt nye forhandlinger med Danmark, både om fredningsbestemmelser og om visse andre spørsmål det kan være av interesse å oppta forhandlinger om, vedkommende Vest-Grønland.

Den sak som legges frem, reiser på ny for oss Grønlands-spørsmålet - jeg kan kalle det Grønlands-problemet - som gjentagne ganger i de 140 år som snart er gått siden adskillelsen fra Danmark, har vært drøftet i denne forsamling med kortere eller lenger mellomrom. Jeg anser det nødvendig før jeg kommer inn på den foreliggende sak, å forsøke å gi et lite resymé, rent historisk, av hva det var som passerte da vi skiltes fra Danmark, og Grønland og endel andre biland som tilhørte oss, forble hos Danmark. Det er bakgrunnen, og vi må se disse ting i en historisk utvikling.

At Grønlandssaken på denne måte reises under de nåværende forhold, da vi på mange måter for øvrig har store problemer til løsning, beklager jeg i aller høyeste grad. Men det skyldes ikke vårt initiativ. Når den reises, må vi ta til gjenmæle.

Alle vil huske at vi i begynnelsen av 1930-årene foretok en okkupasjon av deler av Grønland, Erik Raudes Land, på Øst-Grønland. Det gjorde striden akutt for visse vesentlige spørsmål. Striden ledet videre til at saken ble innbrakt for den internasjonale domstol i Haag, og den dom som falt i 1933, ga Danmark medhold i at det hadde suverenitet over Grønland. Men i denne dom finnes uttalelser som er av stor betydning for oss selv. I domspremissene uttales følgende:

«Inntil Kieltraktaten av 1814 hadde Kongen sine rettigheter over Grønland i egenskap av konge over Norge. Det var som norsk besittelse Grønland blev omhandlet i artikkel 4 i denne traktat, hvorved kongen avstod til kongen av Sverige kongeriket Norge. - Følgen av traktaten var at det som før hadde vært en norsk besittelse, blev værende hos kongen av Danmark og blev for fremtiden en dansk besittelse.»

Dette er et sitat fra Haag-dommen. Rent og klart er det her gitt uttrykk for en umåtelig stor innrømmelse til norsk syn, og jeg vil si at dommen ordner opp i et historisk villnis. Etter dommen er Kieltraktaten av 14. januar 1814 det eneste grunnlag for Danmarks rett til Grønland.

Det er da naturlig at vi søker å gjenkalle i erindrungen hva som foregikk i 1814. Det er lenge siden. Jeg har inntrykk av at det er mange, mange medlemmer av dette Storting som ikke har den historiske oversikt over hva der skjedde i 1814. La meg forsøke å rekapitulere dette ganske kort. Det er så utforsket at jeg tror jeg kan si at vi kjenner alle disse ting i alle detaljer.

Norges og Danmarks felles konge, Fredrik VI, hadde den 10. juli 1813 fornyet sin allianse med keiser Napoleon, og kom dermed i krig med Napoleons fiender, Prøyssen, Russland og Sverige. De fiendtlige hærer som var under kommando av Sveriges kronprins, Carl Johan, rykket inn i Holstein og Slesvig og truet Danmarks sydgrense, og denne trusel var så alvorlig at den dansk-norske konge da straks innledet fredsforhandlinger. Disse forhandlinger ble fra dansk side ført av kammerherre Edmund Bourke, og fra svensk side av hovkansleren, baron Gustaf av Wetterstedt. Forhandlingene ble innledet ved at den danske forhandler overleverte den svenske forhandler et brev av 7. januar 1814 fra Danmarks og Norges utenriksminister, hvor det het:

«Hans Majestet forplikter seg til å avstå ved den fredstraktat som vil bli sluttet, kongeriket Norge med de rettigheter han har til det.»

Under uttrykkelig henvisning til dette brev skrev Bourke noen dager senere, den 11. januar, til Wetterstedt:

«Hans Majestet tilbyr å avstå øyeblikkelig til Sveriges Krone for evig uten forbehold kongeriket Norge

med alle suverenitetsrettigheter som han har arvet fra sine forfedre...»

Etter de forhandlinger som så fant sted, fikk artikkel 4 i Kieltraktaten av 1814 denne lydelse:

«... Kongeriket Norge, nemlig ... de her oppregnede bispedømmer og stifter: Kristiansand, Bergen, Agershus og Trondheim med Nordlandene og Finnmarken like inntil grensen av det russiske rige ... såvelsom de tilhørende besittelser - Grønland, Færøene og Island ikke deri indbegrebne - ... skulle for fremtiden tilhøre hans Majestet Kongen av Sverig med fuld eiendomsret og suverenitet, og danne et kongerike Norge forenet med det svenske.»

Det er nå godtgjort at det fremgår av konseptene til traktaten at ordene «Grønland, Færøene og Island ikke deri indbegrebne» er blitt skutt inn etter ordene «tilhørende besittelser», slik at de ble unntatt under selve forhandlingene, og at dette innskudd er blitt foretatt etter initiativ av den danske forhandler Bourke. Baron Wetterstedt, den svenske forhandler, hadde under forhandlingene røpet sin uvitenhet om Grønland, Færøene og Island var Norges biland, og denne uvitenhet hadde den danske forhandler benyttet seg av. Wetterstedt har om dette punkt i traktaten i sin rapport av 16. januar 1814 til den svenske utenriksminister grev Engeström, uttalt følgende:

«Skjønt Island, Grønland og Færøene aldrig har tilhørt Norge, har hr. Bourke ønsket - og jeg har ikke trodd å burde sette mig imot det - at de blev særskilt nevnt i artikkel 4 i traktaten.»

Den svenske utenriksminister hadde imidlertid bedre beskjed om nordisk historie enn sin forhandler. I et brev til Wetterstedt av 5. februar 1814 uttalte den svenske utenriksminister en skarp kritikk over dette punkt i traktaten. Han skrev:

«Man har haft orätt, um man försäkrat herr Baron, at Grønland och Island icke varit tilhörigheter til Konnunga Riket Norrige. Desse öar ... hafva erhållit sine innbyggare från detta landet, och Island jämte Grönland hafva aldrig varit nogot annat land undergifne.»

Dagen etter, den 6. februar 1814, skrev den svenske utenriksminister til kronprins Karl Johan følgende:

«Jeg ser av en depeche fra baron Wetterstedt, at man har forsikret ham, at Island og Grønland aldrig har hørt til Norge. Det er dog absolut stridende mot sannheten. Deres befolkning er kommet fra Norge, og disse to øer har aldrig tilhørt noen annen enn dette kongerike. Dette er bevist av alle historieskrivere og likeledes av offentlige aktstykker. Det er for Kjøbenhavns handel at hr. Bourke har ønsket dem undtatt.»

Før Grønlands-konflikten begynte i 1921, ble det nokså tydelig erkjent, også fra dansk side, at Danmark hadde

ervert Grønland ved Bourkes smartness. I en artikkel om Bourke i Dansk biografisk haandleksikon, som ble utgitt i 1920, skrev f.eks. den danske historiker Louis Bobé følgende:

«Det skyldes hans aandsnærværelse at Island, Færøerne og Grønland forblev ved Danmark, skjønt de historisk og administrativt hørte under Norge. I instruksens av 7. januar, der nævnede avstaaelsen av hele Norge, innskød han selv bemerkningen om, at disse bilande til Norge ikke maatte innbefattes, hvori de uvidende svenske fredsforhandlere uten betænkning samtykkede.»

Akkurat på samme måte uttaler den danske historiker E. Holm seg i en utgave av Dansk biografisk leksikon fra 1888. I en ny utgave av 1934 ble hele dette avsnitt utelatt, og det ble gitt en fremstilling som var historisk helt uriktig.

Hvis en privatmann hadde ervert et aktivum på den måte som Danmark ervert Grønland i 1814, ville han måtte levere det tilbake, derom kan det ikke være noen tvil.

Når jeg er inne på den rent historiske utvikling, har jeg også lyst til å sitere et par uttalelser som den forsterkede utenrikskomite er kommet med ved forskjellige anledninger. Under den konflikt vi hadde før inngåelsen av Østgrønlandsavtalen, uttalte den forsterkede utenrikskomite i en innstilling den avga i 1923 følgende:

«Den bitterhet som Fredrik VI's opptreden mot Norge i 1814 og de følgende år vakte i det norske folk, forsøket på å bytte bort dele av riket mot tyske provinser, den måte hvorpå Norge blev berøvet sine ældgamle utland, tvangsoppgjøret under påkaldelse av stormagternes bistand og med trussel om krig fra dem - er ikke glemt.» ... «Men Danmarks forsøk på nu at utvide sit herredømme over Grønland til nye enorme landområder og på at lægge disse områder ind under dansk styre på en sådan måte at det måtte antages at ville bli til skade for meget betydelige norske interesser, har hos det norske folk gjenopvakt erindringen om gammel uret. Komiteen kan forsåvidt henvisse til de tallrike adresser og forestillinger som angående denne sak er kommet til Stortinget.»

Jeg gjengir også et ganske kort sitat av en uttalelse som den forsterkede utenrikskomite avga i 1933 - det var altså etter Haag-dommen. Der sier flertallet i komiteen at danskenes opptreden i Grønland-saken «har utdypet følelsen av gammel urett og vakt ny bitterhet i vårt forhold til Danmark», og at Kiel-traktaten «alltid vil stå som en skampel over unionen med Danmark.» Det flertall som sa disse ting, bestod av representantene for arbeiderpartiet, høyre og venstre. Komiteens mindretall, bondepartiet, fremholdt at Kiel-traktaten «er blitt til uten vår medvirkning og ved en svikaktig handling fra vårt broderfolk.»

Man kan si: Hvorfor tar jeg fram disse ting nå? Er det meningen med denne historiske utredning at jeg nå vil reise spørsmålet om at vi skal gjenoppta vårt krav om suverenitet

over Grønland? Det skal jeg svare på straks: Det er ikke min mening. Vi har inntatt den stilling her i landet at vi respekterer den dom som er avsagt av - la meg kalle det - verdens høyeste domstol, den internasjonale domstol i Haag. Jeg erkjenner at juridisk står vi svakt, men bortsett fra jussen har vi når det gjelder Grønland et historisk og moralsk krav som gjør det til en rett og plikt for enhver, etter min mening, å si tydelig fra og reise bust når den næringsvirksomhet som vi gjennom generasjoner har utøvet på Grønland, beskjæres oss på en utilbørlig måte.

Jeg går så tilbake til litt nyere tid: Vi hadde i begynnelsen av 20-årene en skarp konflikt med Danmark angående forholdene på Grønland. Det ledet til at vi ved forhandlinger fikk den såkalte Grønlandsavtale av 1924, som gjelder store områder på Øst-Grønland. Da den avtalen ble avsluttet i 1924, stod de norske forhandlere og de danske forhandlere med helt forskjellig utgangspunkt. Danskene hevdet at de hadde suverenitet over Grønland. De norske forhandlere hevdet at Grønland var et ingenmannsland. Så enedes man da, for å løse praktiske oppgaver, om at denne traktat av 1924 skulle formes slik at den ikke gav uttrykk for noen av de prinsipielle synspunkter, men søkte å løse vanskelige aktuelle spørsmål.

Denne traktat hadde en varighet av tyve år, og det var anledning til å oppsi den to år før fristens utløp. Hvis det ikke ble gjort, skulle den automatisk fornyes for tyve år. Oppsigelsesfristen inntrådte under begge lands okkupasjon. Der ble ført visse forhandlinger, som ledet til at denne traktat ble fornyet for nye tyve år i 1947, men først etter at danskene hadde fremtvunget visse meget vesentlige forandringer i traktaten. Det ble sagt oss at hvis vi ikke ville godta disse forandringer i traktaten, ville Danmark si opp traktaten.

Jeg minner om at traktaten av 1924 hjemler oss full næringsfrihet på det område av Grønland som den omfatter, til jakt, fangst, fiske osv. Jeg skal så nevne de forandringer som ble gjort i tillegget til denne traktat av 1947. La meg si det på den måte at danskene til å begynne med framsatte meget vidtgående krav om endringer. Jeg ser av dokumentene at man sendte en av Utenriksdepartementets tjenestemenn ned for underhånden å drøfte med de danske myndigheter hvilke forandringer man ønsket å få gjennomført. I den innberetning som foreligger fra denne norske embetsmann - det var vår nåværende minister i Sveits - sies det at etter de løfter man hadde fått der nede, var det ikke vesentlige ting. Danskene ville ha utvidelse av visse reservater for eskimoene; de ville ha adgang til å kunne foreta fredning av vilt. I den innberetning som ble gitt fra vår nåværende minister i Sveits til departementet, sa han at det fra dansk side under disse foreløpige forhandlinger «blev foreslått at eventuelle fredningsbestemmelser, før de blev endelig utferdiget, skulle forelegges den norske regjering eller vedkommende norske fagmyndigheter ... til godkjennelse». Det ble også uttalt

under disse forhandlinger - jeg siterer fra den samme rapport - «meget bestemt ... fra dansk side at man ikke ville legge noen som helst hindringer i veien for fangst av *moskuskalver for overføring til Svalbard eller Norge* til erstatning for de moskusstammer som tidligere var grunnlaget der».

Da hele dette tillegg til traktaten skulle formes, ble dette at fredningsbestemmelser skulle godkjennes av norske myndigheter, forandret slik i artikkel 3:

«Når det måtte finnes påkrevet å utferdige bestemmelser om fredning av dyrevilt og om fangstmetoder, skal det, før den danske regjering utferdiger sådanne bestemmelser, finne sted rådslagning mellom vedkommende norske og danske fagmyndigheter om saken.»

Vel. Man trodde altså at man etter de tilsagn man hadde fått her, skulle være på den trygge side, men etter at denne tilleggstraktat var kommet i stand, gikk det ikke lang tid før kravet fra dansk side om skarpe fredningsbestemmelser blev satt frem. De opprinnelige krav som ble fremsatt, er det redegjort for i den St.prp. nr. 6 som vi behandler. De kullkaster jo alle de forutsetninger som vi bygde på under behandlingen av tilleggsavtalen av 1947. Men juridisk kan danskene som avtalen er formet her gjennomføre hva de selv vil.

Før man opptok forhandlinger om fredsbestemmelser på Øst-Grønland, ble det innhentet en uttalelse fra professor Castberg, som skulle se på hele dette spørsmål ut fra den folkerettslige side. Professor Castbergs utredning er gjengitt i proposisjonen, og det er med forferdelse vi leser hva han skriver. Professor Castberg hevder i denne redegjørelse at etter Grønlandsdommen av 1933 står hele dette spørsmål med hensyn til Grønland i en helt annen stilling, og at man også må ta utgangspunkt i denne dom når man skal fortolke Øst-Grønlandsavtalen av 1924. Jeg har inntrykk av at det i utenrikskomiteen er nokså stor enstemmighet om at dette må være en rivende gal lære. Selv om vi har fått Grønlandsdommen av 1933, beskjerer ikke den dom noe av de rettigheter som er hjemlet oss i avtalen av 1924. Det var denne professor Castbergs fortolkning som brakte hele vår delegasjon som skulle føre forhandlinger om fredningsbestemmelsene på Øst-Grønland, i en overordentlig vanskelig stilling.

I proposisjonen vil man se at det er gjengitt en innberetning fra den norske delegasjon om forhandlingene. Der sies - det står på side 12, 2. spalte:

«Etter professor Castbergs P.M. sto den norske delegasjon juridisk sett meget svakt under forhandlingene. Den hadde ikke adgang til å nedlegge noe veto. Dette måtte selvfølgelig prege den norske delegasjons holdning. Selv om delegasjonen heller ville ha tatt et brudd enn å gå med på fredningsbestemmelser som fra norsk side hadde vært åpenbart urimelige, så fant den det ønskelig så vidt mulig å unngå at saken ble

satt på spissen med den følge at danskene gikk til utferdigelse av fredningsbestemmelser på egen hånd, uten å ha oppnådd enighet med nordmennene.»

På dette grunnlag, fordi den norske delegasjon følte seg i en tvangssituasjon, kom den i stand, denne felles protokoll av 25. mai 1949 om fredningsbestemmelser på Grønland som her foreslåes godkjent. Etter mindretallets mening er de fredningsbestemmelser som her etableres, et så vesentlig inngrep i norsk næringsvirksomhet på Øst-Grønland, at de går selve Øst-Grønlandsavtalen for nær, og det ville være full anledning til på dette grunnlag å reise offisiell tvist om dette spørsmål. Jeg mener ikke at det er nødvendig.

Ser vi så videre på om det er nødvendig å utferdige fredningsbestemmelser for Grønland, har vi et meget rikholdig materiale fra det utvalg som fra 1947 har behandlet hele dette spørsmål. Vi har f.eks. stor interesse av å søke å overføre en stamme av moskusokser til Norge og Svalbard. Etter det jeg vet er den stammen som er overført til Svalbard, under god utvikling. Vi har vært mindre heldig med den stamme som er overført til Norge, ikke fordi det ikke er store områder i dette land som byr naturlig levested og levesett for moskusokser, men fordi de få eksemplarer vi har fått overført, er omkommet ved naturulykker, sneskred og andre ting. Jeg nevner som eksempel at ifølge disse fredningsbestemmelser som nå foreslåes godkjent av flertallet, skal vi i løpet av tidsrommet til 1954 kunne overføre moskuskalver til Norge i et antall av - var det ikke 20? Når det tidsrom er forbi og det antall er overført, skal alt dette stanses. Det etableres videre fredningsbestemmelser for det vilt som finnes på Grønland, av en sådan karakter at det meget sterkt beskjærer vår fangstvirksomhet derborte.

Men jeg ser også i dette tydelig at man skritt for skritt skal eliminere hele vår virksomhet på Øst-Grønland. Det er ganske interessant å se de krav som ble reist fra dansk side da vi skulle revidere Øst-Grønlandsavtalen av 1924. Det var for det første fredningsbestemmelser, for det annet at man skulle utvide reservatene for den eskimoiske befolkning, og for det tredje visse andre mindre ting. Alle vil ha sett av avisene den innstilling som er avgitt for et stort Grønlandsutvalg om nyordning av forholdene på Grønland. Det er etter avisene et verk på ca. 1100 sider. Jeg har ikke hatt anledning til å lese det verk, men det er til komiteen oversendt en foreløpig uttalelse fra vår ambassadør i Kjøbenhavn som omhandler visse av disse spørsmål. Det han sier, viser at alt dette med at det var nødvendig å utvide reservatene for den eskimoiske befolkning, at det var nødvendig med fredningsbestemmelser osv., det har ingen ting med realiteten å gjøre. Det er et politisk krav som reises fra dansk side for å eliminere oss fra Grønland skritt for skritt. La meg få lov til å sitere litt av hva vår ambassadør i Kjøbenhavn skriver som et resultat av hva Grønlandskommisjonens betenkning om Øst-Grønland:

«Forholdet er nå at store deler av befolkningen «lever» mer eller mindre kummerlig av administrasjonen, og vennes av med regelmessig og produktivt arbeide. En har derfor hatt i tankene å oppfordre befolkningen til å flytte til vestkysten, som med sine bedre betingelser ikke vil ha noen vanskeligheter med å absorbere de ca. 1500 personer som lever i disse 2 kolonier.» - Angmagssalik og Scoresbysund. - «Det understrekes imidlertid at det ikke kan bli tale om noen tvangsforflytning. På den annen side kan man heller ikke, slik som forholdene er der, forsøke å «modernisere» samfunnslivet i samme utstrekning som på vestkysten.» Ser man på realiteten, er det så langt fra at man vil utvide reservatene for den eskimoiske befolkning på Øst-Grønland, at man vil ta under meget sterk overveielse å flytte befolkningen over til vestkysten, hvor de bedre vil kunne opprettholde livet. Om fredningsbestemmelsene sier den norske ambassadør i sin skrivelse:

«Såvidt sees behandler kommisjonen ikke noe sted muligheten av å opprette fredede nasjonalparker på østkysten eller fredningsbestemmelsene i sin alminnelighet. I Bind VI, side 22-23, er det et avsnitt om nordmennenes fangst i Østgrønland og de østgrønlandske farvann, som konkluderer med at selv om man ikke har et samlet oppgjør over hva den norske aktivitet har innbrakt, synes det givet at utbyttet ikke har svart til anstrengelsene, og at «det neppe kan antas at jaktvirksomheten (kanskje med unntagelse av isbjørnjakten) har hatt nevneverdig innflytelse på den grønlandske befolknings levevilkår».

Det er jo nokså påfallende at denne spesielle Grønlandskommisjon, som skulle studere hele problemet, ikke reiser noen av de krav som har vært reist overfor oss for å få en forandring i Østgrønlandsavtalen av 1924. Det er ene og alene som jeg sa politiske krav, for skritt for skritt å kaste oss ut av Grønland.

Når det gjelder de forhandlinger om disse ting som ble ført i 1949, og hvis resultat er denne protokoll som vi her omhandler, bebuder den danske delegasjon selv at de ikke er fornøyd med det man her er kommet til enighet om, den forutsetter at man i den nærmeste fremtid skal komme med en rekke nye krav: etablering av store naturparker hvor alt er fredet, utvidelse av de strekninger som skal være reservert grønlenderne alene, viktige ytterligere fredningsbestemmelser. Det er denne - bevisste vil jeg si, men det er jo en subjektiv mening - politikk som Danmark fører for å kaste oss skritt for skritt ut av Grønland, det er den jeg med nebb og klør vil motsette meg, og det er også disse ting som gjør at jeg har trukket fram hele historien om Grønland. Stortinget fikk hva jeg kan kalle et testamente fra det storting som satt og behandlet Grønlandsdommen: Det blir fremtidige stortings sak å bøte på fortids urett. Det var testamentet vi fikk.

Tillegget til Østgrønlandsavtalen var det også meget uheldig at vi vedtok med den formulering som var gitt, i motsetning til den formulering som det var gitt tilsagn om. Det vi var lovet, var at fredningsbestemmelser kun skulle etableres med vår godkjennelse. Det som ble uttalt, er at fredningsbestemmelser kan etableres etter at vi har uttalt oss. Men da ble det også hevdet at vi var i en tvangssituasjon: «Går vi ikke med på dette, blir hele Østgrønlandsavtalen oppsagt.» Nå hevder man det samme: «Sier vi nei til protokollen så utferdiger danskene fredningsbestemmelsene alene, uten medvirkning fra vår side.» Hvis det norske storting uttaler ønske om å få forhandle om disse spørsmål enda en gang med Danmark, har jeg vanskelig for å tro at Danmark vil gå den voldelige vei. Men selv om Danmark gjør det, - svekker det vår stilling? Ingenlunde etter min mening. Det vil lede til at vi må nedlegge en formell protest, og så får det bli fremtidens sak å løse de spørsmål som kommer. Vi kan aldri oppgi den historiske og moralske rett vi har til fritt og uavhengig å kunne utnytte næringsvirksomheter som vi har drevet i slektledd, i generasjoner, på Grønland.

Vi har fått oversendt fra Utenriksdepartementet gjenpart av et memoire som den danske ambassadør her i landet har sendt til Utenriksdepartementet, som gir en avskrift av den lov som det var meningen at Danmark skulle utferdige og sette i kraft fra 1. juni - altså fra i morgen - om disse fredningsbestemmelsene. Også dette aktstykke er etter min oppfatning i høy grad utilfredsstillende fra norsk synspunkt. Selv den avtale vi nå taler om her, som flertallet vil foreslå godkjent og som vi i mindretallet ikke kan være med å godkjenne, selv den avtale respekteres ikke i det lovutkast som foreligger fra dansk side. Selv når det gjelder å overføre de 20 moskuskalvene, som det er hjemlet adgang til i protokollen, skal vi for hvert enkelt tilfelle søke om dispensasjon hos den danske styrelse, og der er også andre paragrafer som i høy grad er sårende og utilfredsstillende fra et norsk synspunkt.

Jeg har ikke meget å tilføye. Jeg protesterer i dag mot at vi skritt for skritt kastes ut av Grønland med den begrunnelse at «tar vi ikke dette nå, så blir det enda verre». Jeg ser det helt annerledes. Vi er ikke ferdige med oppgjøret med Danmark om Grønland. Jeg beklager at hele dette spørsmål reises på en tid hvor begge land har så store problemer å løse. Men vel, når danskene helt upåkrevd ut fra reelle hensyn reiser disse spørsmål, kan vi ikke vende det annet kinn til og la dem slå til. Jeg opptar mindretallets forslag i komiteen, som er gjengitt i innstillingen.

Finn Moe (komiteens formann og ordfører): Jeg skal ikke gå noe inn på Grønlandssakens forhistorie, for det er ikke egentlig det som foreligger her i dag. Det som foreligger her i dag, er et spørsmål om vi skal gjøre et fremstøt for å

sikre norske rettigheter på Vestgrønland, og på hvilken måte og på hvilket grunnlag dette fremstøtet best kan gjøres.

På en måte er det ikke så meget som skiller mellom mindretallet og flertallet i komiteen. Hele komiteen er enig om at man bør søke å få opptatt forhandlinger med Danmark om norske rettigheter på Vest-Grønland. Det som skiller, er egentlig spørsmålet om hva som er det beste utgangspunkt, det beste grunnlag for slike forhandlinger. Flertallet mener at vi bør gå til disse forhandlinger i den fredelige og vennskapelige atmosfære som bør råde mellom to nordiske land, særlig i de tider som vi nå gjennomlever. Mindretallet vil iallfall ta risikoen på en konflikt med Danmark - jeg vil ikke på noen måte påstå at det er mindretallets *hensikt* å fremprovosere en konflikt med Danmark, men det vil iallfall ta risikoen på det. Det er heri forskjellen ligger, når flertallet foreslår at vi godkjenner fredningsbestemmelsene, mindretallet foreslår at vi ikke gjør det.

Jeg tror at hvis man - som mindretallet her gjør - vil risikere en konflikt, hvis man vil prosedere på denne saken, skal ens juridiske grunnlag være noenlunde uangripelig. Jeg tillater meg å hevde at det er et juridisk og folkerettslig sett ytterst svakt grunnlag for ikke å ville godkjenne disse fredningsbestemmelser.

Jeg er helt enig i at der er begått en historisk urett overfor Norge i Grønlandssaken og at dansk politikk overfor Norge i Grønlandsspørsmålet kanskje ikke er et så vakkert kapittel i Danmarks historie, men vi gjorde et framstøt for å få vår historiske rett anerkjent for, som mindretallets ordfører sa, verdens høyeste domstol, og tapte. Og jeg er redd for at hvis man tar en konflikt med Danmark om disse fredningsbestemmelsene, så er grunnlaget så svakt at ikke bare Danmark, men den internasjonale opinion i det hele tatt, vil tro at vi bare har søkt etter et påskudd til å reise hele Grønlandssaken på ny, og jeg tviler sterkt på at det er det beste utgangspunkt for forhandlinger, at det er det beste utgangspunkt for å få Danmark til å gå med på innrømmelser til norske interesser på Vestgrønland.

Der er to årsaker til at vi juridisk står så svakt i denne sak. Mindretallets ordfører hevdet at Øst-Grønlandsavtalen gir oss full næringsfrihet på Øst-Grønland. Det er riktig, men med en overordentlig vesentlig reservasjon, og det er at også Stortinget, foruten andre norske myndigheter, er gått med på selve prinsippet om fredningsbestemmelser på Øst-Grønland. Og videre at det neppe kan sies at de foreslåtte fredningsbestemmelser skader livsviktige norske interesser.

Jeg skal ta det første punktet først. Allerede under forhandlingene om Øst-Grønlandsavtalen i 1923/24 aksepterte de norske forhandlere - riktignok med bestemte reservasjoner mot totalfredning - prinsippet om fredningsbestemmelser. Jeg siterer fra Stortingsmelding nr. 27 av 1947, hvor det står gjengitt f.eks. en uttalelse av en av våre forhandlere, hr. Hambro, som sier:

«Fredningsbestemmelsene vilde vanskeliggjøre Stortingets vedtagelse av en eventuell overenskomst. Men for øvrig måtte man ikke tro at man i Norge var uvillig til å gå til fredningsbestemmelser overhodet.» Litt lenger nede sier han:

«Likeledes kunde vi være villig til å gå med på en regulering av den fri jakt på moskusdyr.» Og til slutt: «Muligens kunde der i protokollen medtas en uttalelse om ønskeligheten av at der treffes fredningsbestemmelser, særlig med hensyn til moskusoksen.»
Og hr. Mowinckel sees å ha uttalt:

«Dermed var det ikke sagt at nordmennene, som var ganske oplyste på dette område, ikke ville anse nogen form for fredningsbestemmelser for ønskelige. I protokolls form kunde man derfor henlede oppmerksomheten på ønskeligheten av fredningsbestemmelser også for moskus.»

Allerede den gang gikk således de norske forhandlere med på prinsippet om fredningsbestemmelser. Og jeg gjør oppmerksom på at i en lov av 1. mai 1925, som er vedtatt av det norske Storting, heter det i § 2:

«Kongen fær fullmakt til å gjeva nærare fyresegner um jakt, veiding og fiske til å hindra at sjeldsynte eller nyttige dyreslag vert avøydd eller til å halda uppe eller reisa uppatt sovoren dyresetnad.»

Så man ser at prinsippet allerede er akseptert av det norske Storting. Og i innstillingen fra Grønlandsutvalget av 1947 heter det:

«Utvalget kan ikke innse at det skulle være noen saklig grunn til å totalfredre moskusoksen på Østgrønland, men finner på den annen side at en viss regulering av jakten på moskusoksen ikke vil være i strid med norske interesser.»

Så meget om den sak. Men dette spørsmålet om fredningsbestemmelser var et av de viktigste ved forhandlingene om forlengelse av Øst-Grønlandsavtalen etter krigen. Det var nemlig et av de viktigste krav som ble fremsatt fra dansk side, og som en forutsetning, som et vilkår for forlengelsen av Østgrønlandsavtalen.

Stortinget vil kjenne til at der ble nedsatt et Grønlandsutvalg, hvor der satt ganske mange mennesker som var sakkyndige i disse spørsmål. Der satt, for bare å nevne noen, fiskeskipsreder Knut Vartdal, ekspedisjonssjef Johannes Sellæg, dr. philos. Anders K. Orvin, banksjef Anton Jakobsen, videnskapelig konsulent Finn Devold, osv. - for bare å nevne noen av dem som vel må antas å være mest sakkyndige på det område det her gjelder.

Den innstilling som ble fremlagt av Grønlandsutvalget, ble godkjent i hemmelig møte i Stortinget den 3. juni 1947. Så ble det da ført forhandlinger, og det ble oppsatt en tilleggsprotokoll til Øst-Grønlandsavtalen, hvorved Øst-Grønlandsavtalen ble fornyet. Og i denne avtalen er det da en § 3 som lyder som følger:

«Naar det maatte findes paakrævet, at der udfærdiges Bestemmelser om Fredning af Dyrevildt og om Fangstmetoder, skal der herom, forinden den danske Regering udfærdiger saadanne Bestemmelser, finde Raadslagning Sted mellem vedkommende danske og norske Fagmyndigheder.»

Denne bestemmelsen er godkjent av det norske storting. Nå foreligger der efter nye forhandlinger et utkast til fredningsbestemmelser. Det som er det vesentligste her, og som jeg tror jeg har dokumentert tilstrekkelig, er at man fra norsk side ikke har satt seg i mot prinsippet om fredningsbestemmelser. Man har tvert i mot akseptert prinsippet om fredningsbestemmelser uten kompensasjon - det skal jeg komme tilbake til siden. Og dette prinsipp om fredningsbestemmelsene har vært godkjent av et storting som for 2/3 vedkommende besto av de samme representanter som sitter her i dag. Jeg tror man skal være klar over, når man leser referatet fra det hemmelige møte i Stortinget i 1947, at Stortinget var fullt på det rene med at vilkåret for å få forlenget Øst-Grønlands-avtalen var å gå med på prinsippet om fredningsbestemmelsene. Jeg tror derfor ikke det nytter å ville ta noen konflikt, eller å ville begynne å prosedere med Danmark, fordi Danmark har villet innføre fredningsbestemmelser.

Det avgjørende, og det neste spørsmål blir da om Danmark er gått så langt i de foreslåtte fredningsbestemmelser at det kan sies å skade vesentlige og vitale norske interesser. Jeg sa om Danmark er gått så langt. Men jeg tror at man skal være oppmerksom på at de fredningsbestemmelser som foreligger her til godkjennelse, ikke er noe ensidig dansk forslag. Det er et resultat av forhandlinger mellom danske og norske sakkyndige. Det er et resultat av forhandlinger hvor der deltok sakkyndige for de norske næringsinteresser på Øst-Grønland, og fredningsbestemmelsene er ikke av den art at disse sakkyndige har villet ta ansvaret for ikke å anbefale dem vedtatt av Stortinget. Jeg tror at hvis man forkaster disse fredningsbestemmelser, er det en klar desavuering av de av våre sakkyndige som deltok i disse forhandlinger. Det er en forkastelse av fredningsbestemmelser som er anbefalt av våre presumptivt mest sakkyndige på dette området.

Nå hevdet mindretallets ordfører at de foreslåtte fredningsbestemmelser er en vesentlig innskrenkning av norske rettigheter. Jeg tillater meg å betvile det, og for å vise hvordan denne sak ligger an, har jeg tillatt meg å sammenligne de krav som ble fremsatt under forhandlingene fra de to sider, og resultatet av forhandlingene. Det er meget lett å gjøre hvis man tar for seg St.prp. nr. 6 hvor man finner hele materialet. Hvis man nå ser på forhandlingene og resultatet som man nådde fram til, viser det seg at Danmark foreslo opprettet en nasjonalpark samt noen reservater hvor all jakt og fangst av pattedyr og fugler samt borttagning av egg var forbudt. Det var altså totalfredning, det som man fra norsk side hele tiden har satt seg imot, og det sies da også

i de norske merknader til det danske utkastet, at man ikke kan skjønne at det er noe behov for det, og at det dessuten ville være i strid med Øst-Grønlandsavtalen. Under forhandlingene frafalt man fra dansk side dette kravet, og fredningsbestemmelsene inneholder intet om nasjonalpark eller reservater, bortsett fra at Sannøya i Youngsund er totalfredet. Dessuten sies det i fredningsbestemmelsene at hvalrossen er totalfredet nord for elvemunningen i Dronning Augustas Dal på Wollaston Forland. Når man bortser fra disse to fredningsbestemmelser, altså Sannøya og dette med hvalrossen, er det i fredningsbestemmelsene intet om totalfredning av noen enkelt dyreart, eller totalfredning innenfor noe bestemt område. Altså på det punkt som man fra norsk side har ansett som det viktigste, totalfredning, har danskene ikke insistert på sine krav.

Jeg kommer så til det som sannsynligvis er det viktigste ved det hele, nemlig moskusoksene. Med hensyn til fredningstiden gikk det danske forslag ut på at man skulle kunne skyte moskus fra 16. oktober. Det norske motforslaget gikk ut på fra 1. august. Resultatet ble at man skulle kunne skyte handyr fra 15. august og hundyr fra 15. september. Når det gjaldt antallet av moskusdyr som skulle kunne nedlegges, var danskernes forslag 1 pr. person årlig, og ingen dyr til hundeføde. Det norske forslag var 2 pr. person årlig og 2 pr. hund - men da skulle det ikke kunne skytes mer enn for 4 hunder. Det norske forslaget gikk altså ut på, hvis man regner med en mann og 4 hunder, at det i alt skulle kunne skytes ti dyr. Resultatet ble at der skulle kunne skytes 6 pr. person pr. år, hvorav bare 2 skulle være hundyr, og det står intet om at det bare skal være til menneskeføde. Forskjellen er altså at mens det norske krav gikk ut på ti dyr, ble resultatet 6 dyr. Jeg tror at man også her må si at det er en såpass stor imøtekommenhet av det norske standpunkt, at det er vanskelig å si at denne fredningsbestemmelse skader vesentlige norske næringsinteresser.

Når det så gjelder spørsmålet om utførselen av kalver, der hvor forhandlingene har gitt det dårligste resultat for Norge, foreslo Danmark at slik utførsel skulle være forbudt. Norge foreslo at man ikke skulle kunne utføre over 10 kalver i løpet av ett år. Resultatet ble 20 engang for alle, og utførselen skulle være tilendebrakt innen utgangen av 1954. Det var her forhandlingene hadde det dårligste resultat for Norge. Men jeg vet ikke om man virkelig kan stå fram for den internasjonale opinion og si at det er en vesentlig og vital norsk næringsinteresse å innføre moskuskalver til å eksperimentere med i Norge.

Når man kommer til rev, for bare å nevne et eksempel, så foreslo Danmark at rev bare skulle kunne fanges i tiden 1. november til 1. mars. Nordmennene foreslo 1. november til 15. april. Resultatet er blitt 1. november til 15. april. Når det gjelder bjørn, foreslo Danmark 1. november til 31. mai. Norge mente det var unødvendig, men hadde ingen innvending mot

fredningstiden. Resultatet ble 1. november - 31. mai. Jeg skal ikke gå inn på de enkelte andre fredningsbestemmelsene, for enten er der ingen uoverensstemmelse, eller divergensene er så små at de er betydningsløse. Jeg tror at når man gjennomgår fredningsbestemmelsene på denne måte, må enhver innrømme at det ikke kan sies at de har fått en slik form at de er skadelige for vesentlige norske næringsinteresser. Når danskene frafalt kravet om totalfredning av bestemte områder eller av hele dyrearter, kan jeg ikke forstå at det kan sies at det skader vesentlige norske interesser at man bare får skyte 6 moskusokser pr. mann med hunder istedenfor 10, som krevet fra norsk side.

Det er dessuten én ting man skal huske på når man snakker om vesentlige norske næringsinteresser, noe som meget lett kan bli brukt mot oss, og det er at dette som karakteriseres som «vesentlige norske næringsinteresser», er en fangst og en jakt som iallfall for tiden er så lønnende at den trenger statsstøtte for overhodet å kunne drives. Hvis man vil se på budsjettet for Norsk Polarinstitutt, finner man at det må ytes statsbidrag til denne jakt og fangst for å holde den gående, så det kan jo bli noe vanskelig å hevde at ved disse fredningsbestemmelsene skades vesentlige og vitale norske næringsinteresser.

Jeg trekker derfor sammen med flertallet den slutning at hva man enn vil gjøre i den foreliggende situasjon, så må man ikke ta som utgangspunkt å forkaste disse fredningsbestemmelsene. I særdeleshet bør man ikke gjøre det hvis man vil reise hele Grønlands-saken påny, fordi å prosedere på disse fredningsbestemmelsene gir oss det svakest mulige grunnlag å stå på. Det kan, som mindretallets ordfører også var inne på, sies meget om danskernes opptreden i Grønlands-saken oppigjennom årene, men i dette spørsmålet har de nå engang ikke vært særlig urimelige.

Men selvom fredningsbestemmelsene ikke går ut over vesentlige norske næringsinteresser, så er det hevdet at man burde kreve kompensasjon i form av innrømmelser på Vest-Grønland. I den forbindelse tror jeg man skal være oppmerksom på at slik som tillegget til Øst-Grønlandsavtalen er avfattet, har vi ikke noe juridisk krav på kompensasjon. Det heter der i det siste avsnittet av tilleggsprotokollen til Grønlandsavtalen:

«Det er envidere Enighed om, at Spørgsmaalet om Afgrænsning av de Omraader, der maa forbeholdes den indfødte Befolkning i Østgrønland, senere bør optages til Drøftelse mellem de to Regeringer. Under saadanne Drøftelser skal da kunne inddrages Spørgsmaalet om utvidet Adgang for norske Fiskefartøjer til grønlandske Havne.»

Det er altså først når Danmark foreslår totalfredning, foreslår avgrensning av området, at vi kan reise krav om kompensasjon på Vest-Grønland. Jeg er fullt klar over det, som også ble debattert her under det hemmelige stortingsmøte i 1947, og jeg er enig i at denne paragraf forhindrer oss

ikke i å reise spørsmålet om norske rettigheter på Vest-Grønland når som helst vi ønsker det, men jeg tror man skal være fullt klar over at vi kan ikke komme i kraft av tillegget til Øst-Grønlands-avtalen og kreve kompensasjon. Det er noe som Danmark i tilfelle frivillig må gi oss. Og jeg tror at det ville gjøre et eiendommelig inntrykk om man ville prosedere her, eller om man ville risikere en konflikt om disse fredningsbestemmelser etter alt det som er gått forut, etter at Stortinget ikke protesterte da Øst-Grønlands-avtalen ble fornyet, men gikk med på artikkelen om fredningsbestemmelsene i tilleggsprotokollen, etterat det har vært ført rådslagninger mellom norske og danske sakkyndige, og etterat de norske sakkyndige ikke brøt forhandlingene, men gikk med på å anbefale den norske regjering og det norske storting å godta fredningsbestemmelsene.

Mindretallet sier, som mindretallets ordfører nettopp for et øyeblikk siden var inne på: Bare la Danmark gjennomføre fredningsbestemmelsene uten vårt samtykke! - og mindretallets ordfører spurte om det ville svekke vår stilling. Jeg skal få lov til å besvare det spørsmålet med et ubetinget ja. Jeg vet ikke om mindretallet er helt klar over at det at vi ikke godkjenner fredningsbestemmelsene, og at Danmark gjennomfører dem uten vårt samtykke, betyr at vi formelt tilkjenner at Danmark har suvereniteten over Øst-Grønland? I denne forbindelse vil jeg gjerne få lov til å sitere litt fra St.meld. nr 27 for 1947, hvor man også har vært inne på dette spørsmål. Det heter der på side 13:

«Utvalget er av den oppfatning at disse uttalelser gir uttrykk for innstillingen i ansvarlige politiske kretser i Norge i dag. Den foreliggende innstilling tar sitt utgangspunkt i dette, men etter utvalgets mening er det under de forestående forhandlinger med Danmark ingen grunn til at en fra norsk side kommer inn på suverenitetsspørsmålet. Skulle det derimot fra dansk side bli uttalt ønske om å få en uttrykkelig anerkjennelse fra Norge av Danmarks suverenitet over Østgrønland i samband med Østgrønlandsavtalens forlengelse, mener dog utvalget at en vanskelig kan motsette seg dette.»

I utenrikskomiteens innstilling om Grølandsutvalgets innstilling gjentas det også at man må være ytterst forsiktig, slik at man helst unngår dette spørsmålet om norsk anerkjennelse av dansk suverenitet på Øst-Grønland. Men hvis Danmark gjennomfører fredningsbestemmelsene uten vårt samtykke, får vi nettopp den uttrykkelige fastslåing av dansk suverenitet som vi fra norsk side har søkt å unngå. Hva skal vi da gjøre om Danmark gjennomfører disse fredningsbestemmelsene? Skal vi nøye oss med en protest, eller skal vi bringe saken inn for den internasjonale domstol i Haag på nytt og si at det er en uvenlig handling fra Danmarks side - og tape på nytt?

Men rent bortsett fra det, tror man at den fremgangsmåte at man lar Danmark gjennomføre fredningsbestemmelsene og så

stempler det her i den norske presse, og eventuelt ved et høytidelig dokument fra den norske regjering, som en uvenlig handling, er det beste middel til å oppnå det som i første rekke interesserer oss, nemlig sikring av norske rettigheter på Vest-Grønland? Jeg tror ikke det. Jeg tror at Danmarks rettigheter i denne sak er så uomtvistelige at en oppnår svært lite ved å ville prosedere seg frem, ta en konflikt og så håpe at vi skal seire.

I denne sammenheng vil jeg ikke unnlate å nevne at det er sagt i denne sal i 1947 at etter at Haag-dommen har avgjort suverenitetsspørsmålet på Øst-Grønland, er Øst-Grønlandsavtalen ensidig belastende for Danmark. Det er rettigheter som danskene innrømmer oss, som de ikke er forpliktet til å innrømme oss. Da derfor Øst-Grønlandsavtalen ble fornyet, så man dette som en innrømmelse fra dansk side. Men når saken ligger slik an, når vi ikke har krav på noen Øst-Grønlandsavtale eller noe krav på det som står i Øst-Grønlandsavtalen, tror jeg det klokeste ville være ikke å prosedere eller risikere noen konflikt, men å søke saken om våre rettigheter på Vest-Grønland løst i all minnelighet.

Når man argumenterer som mindretallets ordfører gjorde, at fredningsbestemmelsene ikke er så farlige i og for seg, men at man her står overfor en bevisst linje fra dansk side, som går ut på å trenge Norge ut av Grønland i det hele tatt, og at derfor må Danmark nå få et skudd for baugen så det stopper den seilasen, må jeg si at hvis det virkelig er så, forstår jeg ikke riktig hvorfor danskene da gikk med på å forlenge Øst-Grønlandsavtalen, de kunne bare sagt nei, vi vil ikke forlenge den.

Mindretallets ordfører, hr. Utheim, lot til å være så forbauset over at man fra dansk side, under disse forhandlinger som har vært ført om fredningsbestemmelsene, bebudet at man ville komme med nye krav. Men det er da ikke noe nytt, det står i tilleggsprotokollen til Øst-Grønlandsavtalen, og ved å godta den tilleggsprotokollen har vi gått med på å ville forhandle om slike nye danske krav.

Vel, vi skal gi Danmark et skudd for baugen. Men om Danmark ikke lar seg skremme fordi Danmark vet at det har alle rettigheter på sin side, hva skal så bli det neste trinn? Jeg tror man skulle tenke litt fremover i denne sak, så det ikke kan sies senere det samme som ble sagt i stortingsvedtaket av 3. juli 1933, at ved lite forberedte og utilstrekkelig overveide skritt ble norske muligheter forspilt. Hvis det virkelig er vår hensikt å oppnå noe som er av meget stor betydning for norsk fiskerinæring, nemlig innrømmelser på Vest-Grønland, adgang til havner o.s.v. - det er det som betyr noe - tror jeg man skal være forsiktig med å prosedere. Ved uoverveide fremstøt risikerer man å forspille det som er oppnådd i dag. Jeg tror dette storting skal være klar over at i dag deltar norske fiskefartøyer i fisket utenfor Vest-Grønland, og har også adgang til å gjøre bruk av iallfall én havn på Vest-Grønland. Jeg tror at utenriksministeren her kan gi nærmere opplysninger, jeg tror

også det skal veie litt at man ikke bør forspille de muligheter vi alt har.

Alt tatt i betraktning må man advare mot å reise Grønlandssaken i hele dens bredde på nytt. Hvis vi gjør det - reiser den i dens fulle bredde, med resolusjoner og krasse artikler og prosedyre i pressen, med kraftige angrep på Danmark - hva vil da bli følgen? For det første vil vi med ett slag ødelegge det gode forhold mellom Danmark og Norge som ble skapt i krigsårene; vi vil skape nye vanskeligheter for det nordiske samarbeid, etter at Norge alt får den vesentligste del av skylden for at det gjøres så små fremskritt i det nordiske samarbeid, og vi vil tape internasjonal anseelse, for de som studerer sakens akter, vil finne vårt juridiske grunnlag ytterst svakt; enkelte vil kanskje få det inntrykk at vi ikke lenger aksepterer Haagdommen.

Her er også et annet hensyn som jeg tror man også skal være oppmerksom på, og som ble nevnt av hr. Hambro under forhandlingene i 1947, nemlig faren for at Sambandsstatene blander seg inn i denne sak. Sambandsstatene har nå en ganske vesentlig interesse av hva som skjer på Grønland, og jeg tror for min part at den faren fremdeles er til stede. Jeg tror at selv de som i og for seg ville sympatisere med at Norge reiste krav og reiste Grønlandssaken på nytt, ville finne at dette var et eiendommelig tidspunkt for å reise en ny konflikt, som man trodde var bilagt, nå da parolen om samhold og samarbeid mellom vestens demokratier er toneangivende. En skulle tro at situasjonen i verden i dag er så alvorlig, og at situasjonen her hjemme, økonomisk og forsvarsmessig, stiller oss overfor så store oppgaver, at dette ikke er tidspunktet til å søke en ny konflikt med et av våre naboland. Jeg tror ikke verden vil forstå det, og kanskje minst av alt de amerikanske Sambandsstatene.

Jeg kommer tilbake til mitt utgangspunkt. Jeg tror det er lett å bli enige om å søke forhandlinger med Danmark om innrømmelser til norske interesser på Vest-Grønland, så meget mer som Danmark - som jeg nevnte - allerede har begynt med dette i praksis. Hvis bare mindretallet ville være enig i at man skulle gjøre dette på et vennskapelig grunnlag og ikke på et prosedyregrunnlag med risiko for en konflikt, vil det være lett å få et enstemmig vedtak i denne sak, og det vil jeg virkelig håpe at vi kunne nå fram til. Hvis det bare er våre interesser på Vest-Grønland det gjelder, og ikke det å reise Grønlandssaken påny, hvis det virkelig gjelder å oppnå noe for norske interesser på Vest-Grønland, tror jeg at den vei som flertallet peker på, er den eneste som fører til noe resultat.

Knut Strand: I samsvar med det som er nemnt av nemnda, både av mindretallet og av fleirtallet, vil eg gjerne streka under at det for tida knyter seg store interesser til fisket og høvet til hamner på Vest-Grønland for norske fiskarar. For det fyrste er fiskemengda på dei gamle fangstplassane gått

sterkt tilbake, medan det på Grønland til denne tid har vori stor fiskemengd. Dette har gjort at fiskarane i større og større mon har mått flytta verksemda si til Grønlandskysten.

Men dessutan så vil eg, for di det er løynleg møte i dag, nemna at både fangstfolka våre og fiskarane våre har møtt store vanskar på dei gamle fangstplassane på grunn av restriksjonar frå vedkomande land. Fangstfolka våre har ikkje i den seinaste tida fått konsesjon til å driva fangst i Kvitehavet, og i år har Island gått til å utvida fiskerigrensa sterkt, i alle høve på Nord-Island.

Vi som arbeider i fiskerinæringa og i sildefisket på Island, ser svært alvorleg på den situasjonen som vi no er komne opp i når det gjeld fiskerigrensa, og vi kan ikkje sjå bort frå at dette kan føra til at båtane vert tvinga til å flytta til Vest-Grønland også i den tida dei tidlegare har drivi sildefiske på Island. Etter det som har stått i pressa, gjeld denne utvidinga serleg Nord-Island. Det ser difor ut for at denne framstøyten frå Island er retta mot dei norske fiskarane, og ein kan vel seia, at dersom dette er eit utslag av nordisk samarbeid, som det er så mykje snakk om, så er det iallfall lite tiltalande. Norske fiskarar har drivi dette fisket der borte i over 50 år. Det har skaffa ein ikkje liten del av inntekta for dei fiskarane som er med i dette fisket. Størstedelen av fangsta der har vori eksportert, vel om lag 200 000 tunner Islands-sild for året, så det er også av den største verd for landet. Eg vil be om at Regjeringa gjer det ho kan for å få visse lempingar for dei norske fiskarane under sildefisket på Island, elles kan det truga med eit samanbrot for fisket der borte, etter det som er kunngjort om den nye fiskerigrensa.

Men alt dette, både at fiskemengda når det gjeld torsk har minka så sterkt på dei gamle fangstplassane, og at restriksjonane frå andre land skaper større og større vanskar for den havgåande fangst- og fiskeflåten, gjer at dei norske fiskarane etter kvart har vorti tvinga til å flytta verksemda til Grønland, og difor er det av aller største vekt at vi no kunna få betre åtgjenge til hamner på Vest-Grønland og til fiske på Grønlandskysten i det heile.

Presidenten: Det har tegnet seg mange talere i dette ordskiftet. Presidenten skulle tro at en måtte kunne gå til en taletid på 5 minutter for de som heretter tegner seg. Ingen innvendinger er kommet mot det, og det ansees bifalt.

Hambro: Jeg skal ikke drøfte moskuskalver eller detaljene i de fredningsbestemmelser som det her er tale om, fordi det vel i virkeligheten er klart for enhver som tenker historisk på denne sak, at det er ikke på dette plan følelsene opprøres. Det har vært en feil og en misforståelse fra norsk side å drive underhandlinger, som om det alene gjaldt moskusokser og egg og isbjørner. Det som er det essensielle i saken, er naturligvis den politisk-historiske bakgrunn for det hele.

Jeg mener at det har vært en feil at man fra norsk side har forhandlet med en delegasjon som var en embedsmannsdelegasjon under ledelse av en byråsjef i Utenriksdepartementet - en delegasjon hvor det nasjonal-politiske element overhodet ikke var representert, til tross for at det gang på gang har vært uttalt i Stortinget at det var nødvendig under drøftelser av denne art å ha nettopp det nasjonal-politiske element representert, og sterkt representert. Fra dansk side har man forhandlet med to av de argeste motstandere av alle norske interesser Danmark har kjent i nyere tid, hr. Lauge Koch og hr. Eske Brun. Bare oppnevningen av de to herrer fra dansk side burde manet oss til en oppnevning av noenlunde beslektet art. Hr. Lauge Koch vakte en viss oppsikt da han uttalte offentlig, at den danske sperring av Vest-Grønland hadde aldri vært effektiv, det var praktisk godtgjort at der hadde vært norske sjømenn og fangstmenn i land, for der hadde opptrådt syfilis på Vest-Grønland. Det var et av hans bidrag til den offentlige diskusjon da vi drøftet Grønlandsavtalen, og i den samme ånd har han kjempet i alle de år som er gått. - Vi har intet å utsette på de oppnevnte menns faglige kvalifikasjoner, men det er ikke det der har vært spørsmål om.

Jeg har uttalt tidligere, og allerede før vi gikk til Øst-Grønlandsforhandlingene, at det gjaldt for oss å holde såret åpent inntil den tid var kommet da vi kunne oppnå noe mer. For en hel del av det nordiske samarbeid har bestått deri, at vi har hjulpet Sverige og Danmark, med hvem vi har hatt et uskiftet bo, til å sitte med de verdier de hadde fått fra Norge og som rettelig burde ha tilfalt Norge, hva enten det gjaldt arkiver, eller det gjaldt samlinger, eller det gjaldt fangst- og fiskerettigheter eller andre ting; og der kan aldri bli et samarbeide som er tilfredsstillende for norsk nasjonalfølelse, før vi har nådd å få endel av de ting som vi mener er vår historiske rett.

I det saklig naturligvis meget riktige som ble fremholdt av komiteens formann og ordfører, var der etter mitt skjønne resonnert ut fra en ganske feilaktig oppfatning. Det er ikke Norge som her reiser noen konflikt. Det er ikke Norge som har tenkt å føre noen prosedyre. Det har jo vært vår tragedie i alle disse saker at vi ikke har kunnet føre noen tilfredsstillende prosedyre, for der har fra norsk side vært begått formelle feil på så mange punkter at en formalprosedyre for oss har vært uhyre vanskelig. Vi har hatt rett i realiteten, men vi har måttet få juridisk urett, fordi vi dels hadde forspilt våre rettigheter ved å forsømme å opptre der hvor vi burde ha opptrått, eller fordi vi har forhandlet oss bort fra dem ved å forhandle på et galt plan.

Den måte hvorpå man har anvendt den ene innstilling om St.meld. nr. 27 for 1947, er etter min mening ikke bare utilfredsstillende, men den er helt misvisende. Jeg var ordfører for den sak. Det var jeg som hadde skrevet den innstilling i 1947, men jeg var riktig nok permittert fra Stortinget da man den 3. juli gikk et skritt videre enn det

var pekt på i den hemmelige innstilling S.D. La meg få lov å sitere hva der står i den innstilling. Der står at komiteen er enig med departementet i at det må være det ønskelige å få Østgrønlandsavtalen fornyet som den lyder, men er klar over at dette kan støte på vanskeligheter fra dansk side, og «- det subsidiære norske standpunkt må være å bevare denne avtale med de lempninger som måtte vise seg nødvendige for å oppnå de kompensasjoner på Vestgrønland som norske næringsinteresser ønsker.»

Vi har ikke oppnådd noen slike kompensasjoner på Vest-Grønland. Vi har fått noen ord som ikke har innebåret noen realitet, men vi har intet oppnådd av reell verdi. Det heter videre i innstillingen fra 1947:

«De lempninger det fra norsk side kan være tale om å akseptere, må som det fremheves i forelegget, alene være slike som kan hevdes å være nødvendige av hensyn til den innfødte befolknings tarv.»

Der er overhodet intet anført fra dansk side om at noen av de ting man ønsker, er nødvendige av hensyn til den innfødte befolknings tarv. Det er klargjort på den mest evidente måte at der ikke eksisterer slike hensyn. Man taler om å flytte befolkningen fra Øst-Grønland over til Vest-Grønland fordi der ikke er levemuligheter for dem på Øst-Grønland. Eskimoene har fått lide nok for dansk nasjonalforfengeligheit; for som et ledd i arbeidet mot Norge, etablerte man nye eskimokolonier i distriktet omkring Scoresbysund, og de eskimoer som flyttet dit, kunne ikke leve der. To ganger har slike kolonier dødd ut, og nå er det slik som det heter i innstillingen fra den store Grønlandskommisjonen, at de fører en kummerlig tilværelse som administrative funksjonærer.

Hr. Finn Moe taler om den konflikt som kan oppstå på grunn av disse fredningsbestemmelser. Hva er det for en konflikt? Tror man at det her gjelder tettbefolkede strøk? Det gjelder strøk hvor der aldri i historisk tid har vært en eskimo uten hvis han har vært med i en norsk eller en dansk vitenskapelig ekspedisjon. Det gjelder strøk hvor der ingen fast befolkning er. I gjennomsnitt er der ikke engang en liten brøkdell av en dansk borger pr. år i de strøk det gjelder. Man snakker om å opprette fredede nasjonalparker i strøk hvor der overhodet ikke finnes mennesker uten når vitenskapelige ekspedisjoner kommer der. Det er jo ting som der ikke ligger noen virkelig realitet bak, og hele den danske forhandling er ment som og ført som en sjikane mot Norge, - ikke en sjikane av juridisk art, for juridisk har vi forhandlet oss bort fra meget av det vi kunne hevde, men en sjikane av politisk og nasjonal art.

Det har intet politi vært på Grønland, det har ingen myndighet vært som kunne påse at fredningsbestemmelser overholdtes, og det vil neppe bli opprettet noe sådant politi; for hvorledes skulle det opprettholde livet i disse strøk?

Det heter i beretningen at den eneste fangst som kan ha influert på den innfødte befolkning, er den norske fangst av isbjørner. Ja, det må jo bety at den innfødte befolkning er noe mere beskyttet mot isbjørnen enn den har vært før, og at utsiktene til at en eskimo en sjelden gang kan bli oppett av en isbjørn ikke lenger er tilstede på grunn av den norske fangst, og det kan ikke i nevneverdig grad ha skadet den innfødte befolknings vitale interesser. Når man fra dansk side taler om å totalfredre isbjørnen i hele polarområdet, er det jo en ganske latterlige uttalelse. Av og til kunne det være fristende å minne om at isbjørnfangsten i gammel tid var et privilegium for den norske krone, og når den norske konge skulle sende en verdifull gave til en fremmed monark, pleiet han å sende ham en isbjørn eller et isbjørnskinn eller av og til et narhval-horn. Det er rester av de gamle norske kongers privilegier som man her omgås med, uten tilsynelatende å være seg bevisst at det er visse historiske og nasjonale interesser fra norsk side som ligger bak alle disse ting.

Jeg vil minne om at under det meget korte ordskifte den 3. juni 1947, som det er blitt henvist til, var jeg det eneste medlem av Stortinget som uttalte seg. Jeg uttalte meg på komiteens vegne, og jeg henstillet bl.a. til Utenriksdepartementet å inndra alle de eksemplarer av den hemmelige St.meld. nr. 27 som var omdelt, da den inneholdt ting som var skadelige for norske interesser, og da vi har en viss erfaring for at trykte dokumenter som er blitt omsendt til våre legasjoner og våre generalkonsulater, kan komme den annen part i hende; og både de ting som er trykt som norske ønskemål og det som er uttalt om at Øst-Grønlands-avtalen er en ensidig byrde for Danmark, bør for tiden holdes strengt innen våre vegger.

Det har vært slik at vi har vært uhyre vanskelig stillet i disse og i andre forhandlinger med Danmark. Erfaring har vist at vi aldri har oppnådd noe som helst ved å gå frem på den såkalte vennskapelige måte at vi ber om unnskyldning for vår eksistens og antyder at det muligens ville gjøre et godt inntrykk i Norge om man innrømmet oss visse ting som vi mente at vi hadde et moralsk krav på. Jeg tror ikke at vi noensinne vil oppnå noe fra Danmark uten å kreve noe. Og når jeg tilhører det mindretall som umulig kan stemme for at Stortinget skal godkjenne denne avtale, er det ikke for å reise noen konflikt eller reise Øst-Grønlands-saken påny, men fordi det er en vesensforskjell mellom å la danskene gå frem her med en godkjennelse av det norske Storting, og å la dem ha valget hvorvidt de vil forsøke å gjøre noe helt ensidig. Er det noen her som et øyeblikk for alvor tror at Danmark vil utsende en væpnet ekspedisjon til disse strøk hvor det aldri har vært noen danske, for å anholde en norsk fangstmann som måtte ha bekjent at han hadde skutt en moskusokse på en måte som danskene ikke føler seg tiltalt av? Eller er det meningen at man skal innby det norske Storting til å vedta særlige lovbestemmelser hvoretter man straffer norske fangstmenn og fiskere hvis de måtte overtre bestemmelser som ensidig er

gitt av danskene? Jeg tror ikke at det norske Storting noensinne ville gjøre det, og jeg tror ikke at det norske Storting ville finne seg i at Kongen benyttet en fullmakt som måtte være gitt, til å utstede slike bestemmelser som kunne ramme norske borgere.

Vår store svakhet under behandlingen av mange av disse saker har vært at vi har manglet tålmodighet. I et historisk oppgjør som når 800 år tilbake i tiden eller mere, spiller et par år mere eller mindre i dag en forholdsvis liten rolle; men det spiller en stor rolle hvis Stortinget offisielt godkjenner skritt fra den annen side, som i hvert fall et sterkt mindretall mener forspiller norske muligheter for fremtiden.

Jeg sier helt åpent, som jeg sa før Grønlands-saken ble reist - og jeg har iallfall den rett til å tale at jeg formodentlig var den mann i Stortinget som før 1923 sterkest krevet å få Grønlands-saken reist, likesom jeg den gang av Stortinget etter forslag av venstres daværende «Grand old man», Tveiten, ble utpekt som den mann der hadde Stortingets tillit i den sak - jeg sier helt åpent at når jeg den gang reiste den, var det fordi jeg den gang mente - og jeg mener det fremdeles - at vi må holde dette åpent inntil vi kan oppnå mere enn vi kan oppnå i dag. Vi oppnår ingen ting ved å strø sand på enhver ting som pene underhandlere er blitt enige om uten å ha vært klar over hvilke dype lidenskaper som her i virkeligheten settes i bevegelse. Og ingen skal undervurdere de følelser som er levende i store deler av vårt folk og i store strøk av landet, når vi kommer inn på disse ting. Jeg var i går og i forgårs tilfeldig i Møre fylke, og jeg fikk henvendelser fra mitt partis tillitsmenn i fylket og fra andre som gav uttrykk for den sterke bekymring de følte over utviklingen på Grønland, og de rykter og forlydender de hadde hørt om dansk fremferd der oppe.

Jeg tror at man gjør rett i å være helt klar over at denne sak kan ikke holdes hemmelig, vi kan ikke vedta noe her som holdes hemmelig for det norske folk. Jeg mener selv at det også er ganske uriktig å holde denne debatt for lukkede dører. Det blir aldri klar luft i Norden, før man i de andre land forstår hva vi har på hjerte, før man taler åpent ikke bare om de selvfølgelige og banale ting vi alle er enige om, men også om de ting som skiller mellom oss. Og jeg har aldri merket annet enn at man fra dansk side var villig til å vise forståelse, når det ble talt åpent og ærlig ut. Men når det ikke blir talt åpent og ærlig ut, er det jo ingen oppfordring for dem til å vise noen forståelse.

Jeg tror ikke at det har noen art av konfliktvirkninger om Stortinget sier nei til å godkjenne dette. Utviklingen kan gå sin gang. Man får fra dansk side gjøre seg det klart - ikke innen Grønlands Styrelse, for det lille utvalg av danske nasjonalister som har sittet der og hvis resonnement mange ganger har vært rent forhistorisk, det representerer ikke det bærende ansvar i dansk politikk - men la den danske regjering, la den danske riksdag gjøre seg det ganske klart,

hvorledes man i Norge ser på disse ting. De kan jo ikke bli klar over det, når det alene er ved vennskapelige og halvselskapelige sammenkomster man drøfter dette, når det skal forties og holdes hemmelig hvorledes man i vide kretser i Norge reagerer over disse spørsmål. Der må en åpen tale til, og hadde vi ikke talt åpent i 1923 og 1924, hadde vi aldri oppnådd å få den avtale vi den gang fikk, og om hvilken man senere kunne si at den på grunn av forholdene var en ensidig byrde for Danmark. Jeg vil ikke være med på å oppgi noe som helst vi har vunnet der av hensyn til en illusorisk godvilje hos den annen part. Jeg vil gjøre det ganske klart for dem at dette betyr noe for oss, ikke fordi de materielle interesser er store - det har hr. Finn Moe fullkommen rett i - de er av underordnet betydning, regnet ut i kroner og ører i forhold til andre ting på vårt næringslivs budsjett, men de har dog en viss dypfølt betydning for våre driftigste fangst- og fiskefolk i visse strøk av landet, hvor man fra alders tid har gjort en innsats på dette område. Det er levninger fra en bedrift som har røtter hundreder av år tilbake. Vi drev denne fangst og dette fiske i ethvert fall fra det 16. århundrede av. Det har dype røtter i hele befolkningens sind. Og disse forsøk på å stenge dem ute, blir gjort fra en nasjon som ingen reelle interesser har, fordi det aldri har vært en bona fide dansk fangstekspedisjon, fordi det aldri har vært noen mulighet for Danmark, med det særlige næringsliv som Danmark har, til å utnytte noe av Grønlands naturrikdommer slik som de finnes, det har bare nordmenn kunnet gjøre, og det er man også fra norsk side klar over i alle interesserte distrikter.

Det er ikke oss som søker noen art av konflikt, det er en bestemt gruppe av personer i Danmark. De er allerede blitt desavouert av den danske riksdags store Grønlandskommisjon, og det var et billig krav fra norsk side at man i ethvert fall ventet med dette fremstøt fra dansk side, inntil Rigsdagen hadde behandlet det grønlandske spørsmål etter store linjer og inntil Rigsdagen også - hva det er stor mulighet for - ville si - fordi det innen alle partier i Rigsdagen er et ønske om at det skal være full meningsutveksling i Norden - ville si: La oss nå få høre hva folk fra det norske storting har å si om dette. Fra dansk side har man ikke engang villet utsette dette ett år, ennskjønt man er på det rene med at det ligger ikke en skygge av realitet i noe av det som man fra dansk side har ønsket å oppnå her. Det er bare et spørsmål om øket dansk prestisje og - som mindretallets ordfører sa - om å trenge nordmennene ut skritt for skritt. Jeg synes det er beklagelig at man ikke i Stortinget kunne bli enstemmig om å si at vi vil gjerne ha forhandlinger og vennskapelige forhandlinger med Danmark, men vi vil ikke ha forhandlinger på det grunnlag at de først skyver oss utenfor døren, der hvor vi med så stor møye har fått en fot innenfor, og så sier at når vi først har stengt dere ute, så skal vi være villige til å forhandle, om vi muligens kunne la et par norske skuter få lov til å kjøpe noe vann på Vest-Grønland en gang i fremtiden.

Lavik: Det er ikkje hyggjeleg å vera mindretal i denne saki og rå Stortinget til *ikkje* å godkjenna protokollen av 25. mai 1949 men i staden beda Riksstyret søkja å få i gang nye drøftingar med det danske riksstyret om fredingsvedtektene og om å få utvida tilgjenge for norske fiskebåtar til å nytta hamnene på Grønland. Det er ikkje lett å koma med ei slik oppmoding, når ein veit at her er eit fleirtal i nemnda som er imot oss og vi veit at her er eit riksstyre som ser det annleis enn me.

Det som gjer saki mest sårnær for meg, er omsynet både til det danske og det norske riksstyret. Men eg trur ikkje at stoda er sers morosam for fleirtalet heller. Fleirtalet må i dag føra ein prosedyre som, etter mitt syn, går imot norsk tradisjon og norske interesser. Eg er elles trygg på at det frå båe sider, frå den danske og den norske, er - så langt dei kan - lagt godvilje til og vinn på å koma fram til ei semje som kan styrkja og fremja eit godt samarbeid mellom Danmark og Noreg. Tidene er ikkje slik at me vil skapa vanskar mellom desse to folki. Tvert imot, det er vårt ynskje, og eg reknar med at danskane har det same ynskjet, at me skal vinna tiltru og skjønsemd hjå kvarandre. Me vil gjerne laga vedtekter som kan vera til nytte for båe partar. Fleirtalsframlegget vil ikkje verka så, etter mitt skjønn, og då meiner eg det er best å ta saka oppatt på nytt med ein gong. Det kan nok henda at danskane vil kjenna seg nokolunde fornøgde med protokollen av 25. mai 1949, men ikkje nordmannen, ikkje nordmannen. Eg vil seia litt om grunnen til dette.

Den juridiske sida ved denne saki stør dei danske synsmåtane, serleg etter utsegn frå professor Castberg. Han gjev dansken tett på både bukti og begge endane når det gjeld retten til å fremja deira synsmåtar. Etter synet til Castberg har danskane kome oss nordmenn meir til møtes enn me hadde rett til å krevja, juridisk sett, meiner Castberg, så langt eg skjønner, serleg etter det rådvælde danskane fekk over Grønland med Haag-omen av 1933. Ei internasjonal juridisk avgjerd har stor makt, og ein slik dom som vart sagt i Haag, lyt me retta oss etter. Men me skal òg koma i hug at her er *lover* som er langt sterkare enn dei juridiske, det er dei moralske lovene. Dei er så sterke at dei mange gonger nedetter soga har gjort om *inkje* juridiske vedtekter og protokollar, både nasjonalt og internasjonalt. Haag-omen har stått i 17 år. 17 år er ingi lang tid historisk sett. Det kan nok henda at soga, historia, gjennom komande tider kan koma til å revidera litt på ein slik dom. Det folkeliv som skal stå seg tidene nedetter, både nasjonalt og internasjonalt, må byggja på moralske lover. Dei er suverene; ingen domstol i verdi kan setja dei ut av funksjon. Dei står fast, dei er grunnlaget som sjølve tilværet er tufta på. I eit historisk perspektiv *kan* - eg seier *kan* - Haag-omen verta lett som ei fjør. Difor bør alle juridiske vedtekter etter mi meining tena dei moralske og rettvise kreftene mellom nasjonane.

Og nettopp med denne saki står me innfor eit moralsk synsfelt: Det var ikkje danske sjømenn og fangstfolk som leita opp Grønland, det veit alle. Det var ikkje danskar som for i vesterveg og leita opp snølandet, det var ikkje dei som dreiv fangst og fiske gjennom århundre etter århundre på havet og på Grønlandsstrendene. Dei odla ikkje landet. Nei, det verket fekk nordmannen gjera. Livsens lov og lagnad førde nordmannen den vegen. Dei la sjøstranda, landet, fisket og fangstarbeidet til rette for norsk drift og norsk framtak. Til Noreg er den historiske tradisjonen knytt. Hundreåri talar Noreg si sak! Og me har vel ikkje skøytt arbeidet så ringt gjennom hundreåra at me ikkje enno skulle ha rett på dei iskalde vatni attmed den kvite snøstranda.

Juridisk og politisk står me veikt - det veit eg - men ikkje historisk og nasjonalt. Og i dag er det den historiske og nasjonale sida eg strekar under. Det er sikkert og greitt, ja, noko som alle veit, at Noreg har drive fangst og fiske på Grønland lenge før Danmark drøymde om det landet. For meg ser det såleis ut etter det som ligg føre, at våre danske vener ynskjer å skuva oss bort frå dei gamle rettane som vi har hatt til no, og grunnane dei fører fram, høyrest kloke ut og vil sikkert finna god nasjonal klangbotn mellom det danske folket. Men her er òg eit norsk folk som har sterke og djupe interesser. Frå Noreg kom fangstmennene, her var eventyrhugen og vågemotet, her var tiltaket og dugleiken gjennom hundre av år.

Og må det ikkje då verta sterk nasjonal resonans i Noreg når fisket og fangsten kring dei gamle norske strendene kjem på tale? Har me ikkje rett til å venta at våre danske vener skal skjøna at i Noreg er her lang historisk tradisjon og sterk nasjonal resonans når det gjeld denne saki? Jau, gjev dei seg tid til å tenkja seg inn i den norske tradisjonen og høyra etter resonansen mellom det norske folket, så vil dei læra å skjøna det norske ynskjemålet når det gjeld interessa vår på Grønland. Og når det gjeld sjølve yrket, fiske og fangst, så er det vel nordmannen som sit inne med den største kjennskapen til desse ting.

Eg meiner at det er desse ting våre danske vener *må skjøna* i den stoda vi står i no. Det er denne hevdvunne norske tradisjonen me ynskjer dei skal ta omsyn til. Og derfor er det me rår det norske Storting til å gjera vedtak om at den norske styremakta på ny søkjer å få drøfta med det danske riksstyret fredingsvedtektene i samsvar med Aust-Grønlandsavtalen frå 1924, og om å få utvida løyve for norske fangstskuter til å nytta fleire hamner på Grønland.

Eg rår derfor Stortinget til å gå med på framlegget frå mindretalet.

Statsråd Lange: Etter at komiteens formann og ordfører så grundig har gitt begrunnelsen for flertallsinnstillingen, kan jeg innskrenke meg til å ta fatt bare i noen av de springende punkter i denne debatten i dag.

Det er blitt hevdet her at ved at man fra dansk side har fremmet ønskemålet om fredningsbestemmelser på Øst-Grønland, reiser man fra dansk side Grønland-saken på ny. Med min beste vilje kan jeg ikke innse at det er en saklig fremstilling av det som her foreligger. Da spørsmålet om fornyelse av Østgrønlandsavtalen kom opp etter krigen, ble det fra dansk side sagt meget tydelig fra, at skulle de gå med på en forlengelse av denne avtalen, så forutsatte det at de fikk ta opp spørsmålet om fredningsbestemmelser. I første utspill betinget de seg også å ta opp spørsmålet om å stenge av hele reservater, betydelig utvidede områder, for den eskimoiske befolkning slik at ingen andre skulle slippe inn der. Da det norske Storting den 3. juli 1947 godkjente tilleggsprotokollen og forlengelsen av Østgrønlandsavtalen, måtte Stortinget vite at det fra dansk side ville bli reist ønskemål om fredningsbestemmelser på Øst-Grønland. Men vi hadde sikret oss gjennom forhandlinger at slike fredningsbestemmelser ikke ville bli utferdiget før det hadde vært ført forhandlinger med norske fagmyndigheter om denne sak. Den 20. november 1948, altså vel 1 år etter fornyelsen av Østgrønlandsavtalen, anmodet man fra dansk side om å få tatt opp forhandlinger. Fra norsk side ble det svart at det ikke passet da, og det varte helt til slutten av mai 1949 før forhandlingene ble tatt opp. Forhandlingsresultatet forelå så sent at det ikke var mulig for det da sittende storting å ta det under behandling. St.prp. nr. 6 forelå da dette storting trådte sammen etter nyttår i år. I dag har vi den 31. mai. Jeg tror ikke man kan si at man fra dansk side har forsert fram noe i denne sak. Derimot kan man vel si at vi har tatt oss god tid på den her i Norge. Og hvis der reises Grønland-sak av dette, må det være fra deres side som under denne debatt og i mindretallsinnstillingen forsøker å gi spørsmålet om disse fredningsbestemmelser som man har forhandlet seg til enighet om, ganske andre dimensjoner enn det i virkeligheten er grunn til å tillegge det, og en ganske annen betydning enn det i realiteten har. Jeg skal ikke trette med å gjenta hva hr. Finn Moe sa om det reelle innhold av disse fredningsbestemmelser og hvordan de fortoner seg sett i lys av de danske utgangskrav og av de norske motkrav. Forhandlingene ble ført av en norsk delegasjon som omfattet tre av de spesialsakkyndige på dette område, hvis navn har vært nevnt her før. Etter at forhandlingsresultatene forelå, og man fra dansk side meddelte oss de fredningsbestemmelser som man ønsket å utstede på grunnlag av forhandlingsresultatet, har de igjen vært forelagt de sakkyndige instanser her i Norge, som ikke har hatt innvendinger å gjøre.

Så ut fra reelle norske næringsinteresser kan man ikke si at det her foreligger et forsøk på å trenge nordmennene ut av Øst-Grønland, all den stund det av de sakkyndige hevdes med full tyngde at om slike fredningsbestemmelser blir innført, vil det ikke gjøre det vanskeligere for de norske fangstfolkene å drive på Øst-Grønland.

Da vi behandlet forlengelsen av Østgrønlandsavtalen i 1947 på grunnlag av den innstilling som forelå fra det store Grønlandsutvalg, og som var meddelt i St.meld. nr. 35 for 1947, rådde det både i komiteen under dens behandling av saken, og her i Stortinget, samstemmighet om at det vi måtte legge tyngden på fra norsk side i denne sak nå framover, var, på den ene side å holde det vi hadde oppnådd av rettigheter under Grønlandsavtalen, men det var på den annen side - og det var det vesentlige - å se å oppnå best mulige vilkår for norsk næringsdrift på Vest-Grønland. Og det som har ligget til grunn for Regjeringens behandling av saken, har vært at vi vil ikke ta skritt som vi regner med kan vanskeliggjøre arbeidet framover med å styrke vår stilling på Vest-Grønland. Og det er vår vurdering, at går vi her til det skritt som mindretallet anbefaler, å nekte å godkjenne dette forhandlingsresultat etter at vi har tatt oss så lang tid på å drøfte det, så vil det svekke våre muligheter for å oppnå for oss gunstige resultater når det gjelder Vest-Grønland.

Det har under debatten her vært anket over at det fra norsk side ikke har vært tatt opp, dette spørsmålet om utvidelse av norske fiskeres adgang til vest-grønlandske havner. Jeg tror det er det riktige uttrykk, ikke «utvidelse av norske rettigheter på Vest-Grønland», for norske rettigheter på Vest-Grønland finnes ikke. Det har vært anket over at vi ikke har tatt opp dette spørsmål om utvidelse av adgangen for norske fiskere. Det har vært gjort to ganger siden forlengelsen av Østgrønlandsavtalen. En gang av statsminister Gerhardsen høsten 1948 overfor statsminister Hedtoft, med det resultat at statsminister Hedtoft bad om at man skulle vente med å reise det spørsmålet til innstillingen fra den store danske Grønlandskommisjon forelå. Annen gang saken ble tatt opp, var nettopp under disse forhandlingene om fredningsbestemmelsene. Den ble da tatt opp fra de norske forhandleres side, og man fikk da et svar i tråd med det den danske statsminister hadde gitt. Nå foreligger den danske Grønlandskommisjons innstilling, og det vil derfor være full anledning og grunn for den norske regjering til å ta opp med den danske regjering spørsmålet om utvidelse av adgangen for norske fiskere til Vest-Grønland. Det er kommet til uttrykk som en henstilling til Regjeringen både i flertallets innstilling, og for så vidt også i mindretallets innstilling, og Regjeringen vil på grunnlag av det ta opp dette spørsmål med Danmark.

Nå er ikke den norske stilling på Vest-Grønland så ille som man kan ha fått inntrykk av gjennom det som har vært sagt i denne debatt. Vi har, som sagt, ingen traktatfestede rettigheter der, men Danmark har gitt nordmennene, og andre utlendinger, rett til i visse tilfelle å fylle vann i en del vest-grønlandske havner. Den eneste innrømmelse av betydning som norske fiskere har fått, er imidlertid adgangen til å anløpe Færingehavn. Denne adgangen fikk vi ved en dansk lov av 1937 som nå er utløpet, men til tross for at loven er utløpet og ikke er blitt fornyet, har de danske myndigheter

allikevel tillatt oss fortsatt å nytte Færingehavn. Men de danske myndigheter har ikke gitt nordmennene rett til å ha anlegg i land for foredling av fisken og for utsalg av forsyninger for fiskerflåten. For da å kunne få opprettet disse anlegg i land ble det i fjor vår ført forhandlinger mellom private norske interessenter, A/S. Utrustning ved direktør Skarbøvik, og danske private interessenter ved Grønlands Styrelse. Som resultat av disse forhandlinger ble det opprettet et dansk selskap med deltagelse av norsk kapital som opprettet anlegg og utsalgssted i Færingehavn. Dette arrangement har betydd en stor hjelp for de norske fiskere som fisker utenfor Vest-Grønland. Under forhandlingene har direktør Skarbøvik holdt både det norske utenriksdepartement og ambassaden i København underrettet om forhandlingenes gang. Det er altså den faktiske stilling i dag, og dette må da være utgangspunktet for de ønskemål som nå vil bli fremmet fra norsk side, om å få utvidet adgangen for direkte norsk utnyttelse av vest-grønlandske havner.

Hvis vi ser tingene ut fra et næringspolitisk synspunkt, tror jeg det må være ganske klart at det er på Vest-Grønland tyngden av våre interesser ligger. Og selv om hr. Hambro mener at den eneste måte å oppnå noen innrømmelse fra dansk side på, er å være så ubehagelig overfor dem som mulig, kan jeg ikke erklære meg enig i det. Vi har nå siden krigen på et annet felt som gjelder det dansk-norske oppgjør, og som hr. Hambro så vidt streifet, i arkivsaken, nettopp på grunnlag av at vi kunne komme sammen i en vennskapelig atmosfære, oppnådd innrømmelser som vi i mange, mange år tidligere ikke hadde greiet å oppnå. Men viktigere er det at i hele den internasjonale situasjon som vi i dag står oppe i, hvor Danmark og Norge er med i et forsvarssamarbeid med den gruppe av land som har gått sammen i Atlanterhavspakten, og hvor Danmark og Norge innenfor dette samarbeid i høy grad har parallelt-løpende interesser, som vi i fellesskap må hevde under forhandlingene med de andre traktatpartnerer, ville det være fullstendig meningsløst etter min beste overbevisning nå å ta en strid med Danmark om disse fredningsbestemmelser. Hr. Hambro sa: Hva vil skje hvis Stortinget i dag nekter å godkjenne forhandlingsresultatet, slik som mindretallet foreslår? Det blir ingen konflikt med Danmark av det. - Ja, blir det ikke det, når det samtidig forlanges at så meget som mulig av denne debatt med de sterkt følelsesbetonte og bevisst følelsesbetonte innlegg som her er kommet, skal gjøres offentlig?

Hr. Hambro innrømmet åpent at i denne sak er for ham - og jeg må derfor gå ut fra for mindretallet for øvrig - de næringspolitiske interesser helt underordnet. Det gikk igjen i hr. Hambros innlegg at her er det norske følelser som opprøres, her er det sterke nasjonale lidenskaper som kommer i kok. Samtidig sier hr. Hambro som et bebreidende epitet at man på dansk side har med danske nasjonalister å gjøre. Altså, norske nasjonale lidenskaper i denne sak er fullt anerkjennelsesverdige, danske nasjonale følelser eller krav

er det ikke. Vel, slik kan man se det. Men reiser man debatten på det grunnlag, fremmer det ikke på noen måte et godt samarbeidsforhold i saker som i dagens situasjon og i perspektiv fremover har større også nasjonal betydning enn denne saken har, fordi det det står om i det samarbeid jeg nettopp hentydet til, er vår fremtidige mulighet for nasjonal eksistens.

Jeg vil slutte med å si at det må være vanskelig for opposisjonen i denne sal å finne et virkelig grunnlag å reise en opinion mot den sittende regjering på, når den vil forsøke å utnytte *denne* saken, på det svake grunnlag som det ville gi her å nekte å godkjenne forhandlingsresultatet, - bruke *denne* saken til å reise en slik opinionsstemning på.

Alvestad: Jeg finner ikke at det i forbindelse med denne sak er nødvendig å komme inn på Grønlands-forhandlingene, den lange historie som kanskje for de aller fleste fortøner seg som en uoppgjort historie mellom Norge og Danmark. Det er heller ikke nødvendig å rippe opp i alle de større eller mindre feilgrep som er gjort i forbindelse med disse forhandlinger mellom Norge og Danmark, i forholdet til Grønlandsspørsmålet i det hele. Jeg vil derfor med en gang få si at til tross for at jeg helst så at denne avtale ikke forelå til behandling og godkjenning her i dag, så kan jeg ikke gå så langt som mindretallet her foreslår, nemlig at man skal underkjenne den protokoll av 25. mai 1949 som er godkjent av den norske regjering, fordi en slik underkjennelse, slik som denne sak har utviklet seg, ubetinget ville skade de næringspolitiske forhandlinger om Vest-Grønland som jeg håper vi snart får opptatt med danskene. Dette er også bekreftet av utenriksministeren. Jeg skal senere begrunne hvorfor jeg helst så at disse spørsmål ikke forelå nå i dag. De fredningsbestemmelser som forelagt oss, er, som man har sett av de fremlagte dokumenter - både i stortingsproposisjonen og i utenriks- og konstitusjonskomiteens innstilling - fremkommet etter lange forhandlinger, og der er gjort gjensidige innrømmelser både fra norske og danske forhandlere. Vi i Stortinget som står utenfor disse forhandlinger, har ikke fullt og helt kjennskap til i hvilken utstrekning disse fredningsbestemmelsene innskrenker de fangstrettigheter som nordmennene har hatt på de stasjoner de har opprettet i henhold til Grønlandsavtalen. Vi har vel alle en følelse av at disse fredningsbestemmelser, som enhver annen fredningsbestemmelse, til en viss grad innskrenker de friheter man hittil har hatt, men det er ikke noe nytt. Det er også tidligere, som det er sagt her i dag, fra norsk hold erkjent at man i henhold til Øst-Grønlandsavtalens artikkel 2 ikke har reist noen innvendinger mot at det skal innføres fredningsbestemmelser for disse områder.

Det jeg i denne forbindelse særlig ville ha ønsket, er at det under de forhandlinger som har funnet sted, var blitt satt noe mer inn på å få med bestemmelser om nordmennenes

rett til å fiske utenfor Vest-Grønland, og rett til å ha havner og stasjoner til nyttiggjørelse og foredling av fangsten. Jeg tror også det ville vært bra om våre forhandlere hadde tatt med seg på råd de erfarne praktiske fangstmenn og fiskere som driver sin næring der borte og at en burde stått i bedre kontakt med disse. Det er anført at denne næringsvirksomhet, iallfall når det gjelder fangsten på land, er subsidiær fra norsk side. Ja vel, det er så, men det måtte den være og det må den også nødvendigvis bli i framtida, for at nordmennene kan hevde og opprettholde de næringsinteresser de har ervervet, og som vårt land som helhet har den største interesse av framleis blir opprettholdt. Det er i grunnen det som har gitt vårt land den plass som vi har igjen på Grønland.

Jeg mener at selv om man vedtar denne innstilling, så må det snarest opptas nye forhandlinger. Den enstemmige innstilling fastslår jo også dette. Men det beste ville etter min mening være om de førte forhandlinger *ikke* var avsluttet, før spørsmålet om våre interesser både på Øst-Grønland og Vest-Grønland var drøftet med danskene og løst i sin helhet. Næringspolitisk ville det ubetinget være det beste for begge parter. Det kan naturligvis som utenriks- og konstitusjonskomiteens formann sa, diskuteres om vi vil stå sterkere etter å ha godkjent den dansk-norske protokoll av 25. mai 1949. Personlig mener jeg at vi ville stå sterkere om man løste hele spørsmålet, *før* man godkjente de foreliggende fredningsbestemmelser, fredningsbestemmelser som største delen av de nordmenn som driver næringsvirksomhet på Grønland, betrakter som en innskrenkning av norsk virksomhet og et forsøk på å redusere og gjøre mer eller mindre illusorisk de bestemmelser som Grønlandsavtalen skulle sikre vårt land og nordmennene.

Vi har vel ingen juridisk rett til Vest-Grønland, men vår moralske rett kan ingen bestride. Derfor mener jeg at vi ville stå sterkest og at det ville være rettest for oss, om de norske forhandlere i denne forbindelse reiste kravet om kompensasjoner på Vest-Grønland i stedet for de innskrenkninger som disse fredningsbestemmelser nå etablerer på Øst-Grønland. Et slikt kompensasjonskrav for Vest-Grønlands vedkommende ville være fullt på sin plass etter at danskene har gjort vidtgående innrømmelser overfor færøyingene. Etter min oppfatning burde disse rettigheter også komme norske fiskere og Norge til gode.

Det er ikke tilfredsstillende bare med den ene havn som norske fiskere har fått på Vest-Grønland, og det er ikke tilfredsstillende med de betingelser som gjelder for denne havnen. Det er et altfor spinkelt grunnlag å bygge norsk varig virksomhet på. Enhver som har litt kjennskap til disse ting, vet at denne virksomhet krever store investeringer og store risikoer for de som skal drive sin næring der borte. De forskjellige fiskeplasser på Vest-Grønland ligger langt fra hverandre, og de nærmest liggende fiskeplasser f.eks. til Færingehavn kan jo lett bli uttømt, eller naturforholdene kan

forandre seg slik at de fiskemengder som de norske fiskere kan rekke fra denne havn forsvinner. Det er jo erfaringer som man tidligere har hatt både på Grønland og på andre felter hvor fangst og fiske har foregått.

Når jeg tok ordet her i dag, var det for å understreke nødvendigheten av at der opptas forhandlinger snarest mulig med Danmark om de norske fiskerinteresser på Grønland, og særlig adgangen til å utvide fisket på Vest-Grønland. Det er et spørsmål som er av så stor betydning for de norske fiskerier i dag at det kan ikke sterkt nok understrekes. Jeg skal innskrenke meg til disse bemerkninger.

Friis: Når jeg tar ordet i denne sak, som er av en så vidt teknisk karakter, tilsynelatende, så er det fordi jeg har visse forutsetninger for å kunne tale med om den, idet jeg var med i den kommisjon som i 1947 behandlet Grønlandsspørsmålet. Jeg har derfor visse erindringer om hvordan argumentasjonen og resonnementet ble ført den gang, og vil gjerne si et par ord om hvordan den nåværende innstilling står for meg på grunnlag av de erfaringer jeg har fra forhandlingene i 1947.

Jeg må jo si at mitt første inntrykk av den innstilling som her er kommet, var at den var et ytterst bedrøvelig dokument. At ikke vår utenrikskomite i en sak som denne skulle kunne komme fram til enstemmighet, og til å forstå at enten man kommer til det ene eller det annet resultat, vil en splittelse være det samme som å ødelegge sjansene for videre forhandlinger i saken, det stod for meg som nesten ubegripelig til å begynne med da jeg så innstillingen. Jeg måtte da begynne å se nærmere på tidspunktet for oppnevningen av den forhandlingskomite, som hadde kommet fram til dette forslag og dette resultat, og bedømme det ut fra de tidsomstendigheter som da forelå. Forhandlingskomiteen ble oppnevnt den 6. mai 1949, og den var allerede ferdig med forhandlingene etter to dager, den 25. mai. Den 28. juli 1949 ble så en kongelig resolusjon vedtatt som godkjente resultatet. Det gikk altså meget raskt med å få det hele undagjort. Det var på et tidspunkt da det ikke var lenge siden de nordiske forhandlinger var brutt sammen. Norge var gått med i Atlanterhavspakten, Danmark var nokså uvillig gått med oss, mens Sverige var imot. Stillingen var den, at det utgangspunkt som ville vært det riktige for våre forhandlere i denne sak, utgangspunktet: nordisk fellesskap og nordiske fellesinteresser i hele dette område, historisk og næringsmessig, felles interesser også på Grønland - hele den argumentasjon som man kunne ha ført ut fra det nordiske fellessynspunkt, hadde sviktet, og vi var kommet inn i en helt annen internasjonal atmosfære. Ordføreren og formannen i komiteen nevnte også noe om, at en følge av ikke å godkjenne dette resultat nå, ville være at man kom i et dårlig forhold til Sambandsstatene. Jeg skjønnte ikke riktig hva det var han mente med dette, om det var så å si å insinuere at det egentlig var Sambandsstatene som var bestemmende i denne sak.

Den 6. mai oppnevnte Regjeringen forhandlingskomiteen. Om denne er det sagt av hr. Hambro, og jeg er helt enig i det, at dens sammensetning var av ren teknisk art, til tross for at vi under de tidligere drøftelser av spørsmålet alle var enige om, at hvis vi skulle komme en vei med Danmark i denne sak, så måtte man naturligvis anerkjenne Haag-dommen, men man måtte også spørre: Hva er det kommet av dokumenter senere om norsk deltagelse på Grønland gjennom tidene, og hva er det kommet av nye ting med hensyn til Danmarks forhold til Grønland. Til tross for dette nedsatte man altså en forhandlingskomite som bestod av utmerkede folk, men ingen av dem hadde noen som helst forutsetninger for å kunne framføre likeoverfor Danmark de momenter i saken som var kommet fram etter Haagerdommen, og de momenter i saken som ikke var av statsrettslig eller av næringspolitisk art, men som var av historisk og nordisk-politisk art. Jeg mener at hvordan man enn ser på saken, må det ha vært en absolutt feil fra Regjeringens side. Følgen av det viste seg da også i at dette forhandlingsutvalg av rent teknisk sakkyndige, det ble naturligvis i altfor høy grad avhengig av en sakkyndig statsrettslig uttalelse fra professor Castberg. Det kunne ikke ventes at noen av medlemmene av denne komite skulle kunne gjøre innvendinger mot en slik sakkyndig uttalelse av en autoritet som professor Castberg. For de innvendinger som kunne gjøres mot den, kunne ikke være av juridisk eller statsrettslig art, men det måtte være innvendinger ut fra forståelsen av at statsrett er - for å uttrykke seg lærd - noe statisk, mens politikk er noe dynamisk, at det ikke er så at fordi om det foreligger en statsrettslig uttalelse om et bestående statsrettslig forhold, så er dermed dette forhold evig fastslått som riktig. Det ble da også nærmest ulykken ved det hele at man så følte seg bundet av uttalelsen av Castberg, og dermed var saken avgjort - det var ikke noe å gjøre her, det var ikke noe juridisk å anføre mot det, og det var bare å godkjenne det som Castberg sa.

Men jeg må jo også bebreide Regjeringen at den i dagene mellom 25. mai og 28. juli 1949 ikke gjorde noe som helst for å bringe Stortingets mening i saken på det rene. Stortinget satt jo sammen. Det hadde iallfall vært mulig å sammenkalle den utvidede utenrikskomite. Det hadde vært mulig enten å sammenkalle utenrikskomiteen og Stortinget, eller i motsatt fall hadde det vært mulig å si til Danmark at «vi kan ikke få Stortinget til å behandle denne saken nå i den tid som er igjen før det skal slutte, og vi må be om å få saken utsatt». Så sier utenriksministeren at «vi har jo tatt oss så lang tid». Ja, det forekommer meg at det er utrolig så lang tid som det er gått, fra 28. juli i fjor til i dag 31. mai.

Og da må jeg rette min neste bebreidelse mot utenrikskomiteen, som heller ikke har bedt om noen forsterket drøftelse fra den utvidede utenrikskomites side, og som heller ikke har krevd at saken skulle forelegges for Stortinget. Dermed er så det sørgelige resultat fremkommet at vi her står foran en innstilling som i virkeligheten

konstaterer et fait accompli, som alt har vært det nesten et år, og som en faktisk, hvor bedrøvelig en enn synes det er, ikke kan være med på ikke å godkjenne. Jeg kan ikke begripe hvordan vi skulle kunne bedre vårt lands forhandlingsmuligheter overfor Danmark ved ikke å godkjenne det som nå foreligger for oss, men jeg må fastholde at det fra mitt synspunkt iallfall er et meget bedrøvelig resultat.

Vi var under forhandlingene i 1947 ganske klar over hvordan forhandlingene med Danmark måtte legges an hvis de skulle kunne føre til noe bedre resultat. Vi var klar over at Danmark hadde meget svake punkter i sin diskusjon med Norge. Det var jo så at konflikten om Grønland ikke var noe som kom opp like etter 1814, iallfall ikke om Øst-Grønland. Først i 1894 anla Danmark kolonien Angmagsalik på Øst-Grønland, og først fra 1915 begynte Danmark et bevisst arbeid for å bevise og manifestere sine krav om full suverenitet over hele Grønland. Det var først i forbindelse med salget av de danske vestindiske øyene til De Forente Stater at Danmark første gang reiste spørsmålet om sin suverenitet over hele Grønland. Hele dette spørsmålet er altså ikke et spørsmål som har vart siden 1814. Det har ikke noen hensikt å ta opp igjen hele striden om 1814 og den kampanje eller den aktivisme som ble laget på grunnlag av det. Men det som senere er kommet fram fra dansk side, er jo at Norge gjennom hele det 18. og 19. århundrede har vært aktivt med i arbeidet på Grønland på fullt like fot med danskene. Den store boken av den danske pastor Ostermann, et verk på mange tusen sider, viser hvordan nordmennene har vært de ledende i arbeidet på Grønland hele tiden. Han sier i sin innledning, som jeg også siterte i den historiske innledning jeg gav i 1947 i kommisjonen:

«Æren for kolonisationsarbejdet i dets første hundrebaar er Norge og Danmark fælles om. Det startedes af en norskfødt mand og udgik fra Norges største by. Siden, da administrationen efter Bergenskompagniets ophør flyttedes til København, sluttede Danske sig til. De blev flere og flere og var tilsidst i flertal, men Norske vedblev til det sidste at søge til Grønland, og landets overordnede embedsmænd, inspektørerne (fra 1782) var alle paa en nær Nordmænd.»

Det er kommet andre historiske verk som i høy grad styrker Norges syn på dets del av det arbeid som har vært gjort på Grønland. Bortsett fra det juridiske og det statsrettslige er det derfor ingen tvil om at Norge i dag i sine krav om likeverdig delaktighet i virksomhet på Grønland, står moralsk og historisk sterkere enn det gjorde før Haagerdommen.

Alle disse momenter skulle det ha vært tatt mer hensyn til enn det har vært gjort både fra Regjeringens, den forhandlende komties og utenrikskomiteens side.

Slik som saken nå foreligger, vet vi jo alle på forhånd hvordan voteringen i denne sal vil bli, og det har da ingen som helst svekk å gå med mindretallet og stemme mot det som vi vet allikevel vil gå igjennom. Det eneste kunne ha vært om

man var blitt enig om å sende saken tilbake til komiteen, slik at den værsgod fikk se til å komme fram til enstemmighet. Det ville ha tiltalt meg mest. Men som det ligger an, vet jeg ikke annet enn at jeg, tross all min skuffelse over denne innstilling, må stemme for den.

Moseid: Jeg skal være ganske kort. Når jeg har sluttet meg til mindretallet i denne sak, er det i hovedsaken ut fra de samme synsmåter som hr. Utheim har redegjort for i sitt foredrag, og jeg kan derfor henwise til hva han der har fremholdt av prinsipielle synsmåter. Jeg gjør det også ut fra det hr. Hambro i sitt foredrag pekte på som det essensielle i dette spørsmål. Det er utvilsomt riktig hva den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite uttalte i 1933 om at dansk opptreden i Grønlandsaken «har utdypet følelsen av gammel urett og vakt ny bitterhet i vårt forhold til Danmark», og at Kieltraktaten «alltid vil stå som en skampel over unionen med Danmark». Det var flertallet, som besto av arbeiderpartiet, høyre og venstre, som uttalte dette. Mindretallet, bondepartiet, fremholdt at Kieltraktaten «er blitt til uten vår medvirkning og ved en svikaktig handling fra vårt broderfolk». Jeg tror ikke det vil tjene noen reelle interesser å forsøke å bortforklare at dette er et faktum, og at det er en utbredt oppfatning innen vårt folk også i dag. Etter min mening vil det derfor være urett og til skade for et godt forhold mellom Norge og Danmark, å forsøke å skjule dette faktum overfor vårt naboland. Det er riktig at det er helt på det rene hvorledes man ser på dette spørsmålet i vårt land, og det er utvilsomt slik at dette fortsatt vil være en alvorlig hindring for det best mulig vennskapelige forhold mellom de to naboland. Jeg er bange for, selv om det ikke er hensikten, at flertallet her er kommet i skade for å gjøre et forsøk på å skjule dette sentrale punkt, dette grunnsyn, som på en eller annen måte må endres hvis det skal bli et tilfredsstillende fremtidig vennskapelig forhold mellom Norge og Danmark. Jeg tror ikke det er grunn til å anta at man ved å dekke over det, vil kunne fjerne dette grunnsyn. Tvert imot, det er grunn til å tro at det bare vil bli sterkere - det har vist seg så ofte i forhold mennesker imellom at når man søker å undertrykke visse synsmåter, bryter de bare voldsommere fram.

Jeg kan heller ikke være enig med den ærede formann i komiteen når han ga det utseende av at Haagerdommen var et tap for vår historiske rett. Tvert imot, Haagerdommen anerkjenner fullt ut Norges historiske rett og var for så vidt en seier for det norske syn, en avgjørende seier på det punkt. Det var *juridisk* dommen gikk oss i mot.

Så vidt jeg forsto hr. Alvestad var han av den mening at det ville være bedre å oppta forhandlinger om spørsmålene vedkommende Vest-Grønland, før man gikk til behandling av dette spørsmål. Det er også mitt syn. Men dessverre, det er ikke noen adgang til å få denne sak utsatt på ny, så vidt jeg forstår, og da tror jeg det er den rette vei å gå den at vi

går inn for mindretallets forslag. Jeg vil derfor anbefale det.

Selvik: En historisk rett som refererer seg til den norske suverenitet over Grønland før 1814 er i og for seg ingen basis for våre krav på Grønland. Så mye som landegrenser har vært flyttet, og besiddelser vekslet gjennom de siste hundre år, er det nær sagt ikke å vente at det teller noe juridisk at Grønland en gang var norsk land. Når vi likevel påberoper oss en historisk og moralsk rett til Grønland, er det fordi den understreker den realitet som våre krav på Grønland i virkeligheten bygger på. Og realiteten er at Grønland og farvannene omkring Grønland er av livsviktig økonomisk betydning for oss, at det alle dager har vært virkefelt for norsk initiativ og foretaksomhet, og at de tilstander som har vært rådende, og som for Vest-Grønlands vedkommende rår framleis, er alvorlige hindringer for legale norske næringsinteresser i de arktiske områder.

Det er utviklingen av fiskeriene ved Vest-Grønland i det siste halv hundre år, oppdagelsen av de rike fiskeforekomster, og byggingen av de større og sterkere fiskefartøyer som man nå har, som gjør at kravet om åpning av Vest-Grønland for norske fiskefartøyer har gjort seg gjeldende sterkere og sterkere. Og det var da den danske regjering i 1921 meddelte at det også på Øst-Grønland var opprettet handels-, misjons- og fangststasjoner, og «at hele landet var inndratt under de danske kolonier og stasjoner, og den danske styrelse av Grønland», at det fra norsk side ble reist innsigelse mot dansk suverenitet over Øst-Grønland. Ved denne danske aksjonen ble Øst-Grønland nemlig stengt på samme måte som Vest-Grønland, og norske fangstfolk og fiskere ville bli avskåret fra å utøve rettigheter som de mente at nordmennene alltid hadde hatt der.

Dette er da bakgrunnen for Grønlandsavtalen av 1924. Den holdt suverenitetsspørsmålet åpent, men Haag-dommen satte siden et punktum for norske suverenitetskrav på Øst-Grønland. Likevel utelukker ikke denne dommen hevdvunne norske rettigheter. Jeg kan ikke være enig med professor Castberg i at Grønlands-avtalen nå må fortolkes i lys av Haag-dommen. Etter min oppfatning må den fortolkes ut fra de norske næringsrettigheter som forelå i 1924, og som ble anerkjent i Grønlands-avtalen. Selv om vi formelt hadde anerkjent dansk suverenitet over hele Øst-Grønland etter Haag-dommen, hvilket vi, så vidt jeg vet, hittil ikke har gjort, ville ikke danskene kunne hive oss ut av Øst-Grønland etter utløpet av de tyve årene som avtalen var sluttet for.

På den annen side må vi være klar over at det ligger en viss realitet i den danske suverenitet. Jeg finner det meget vanskelig å bestride professor Castbergs påstand om at danskene har rett til å utferdige fredningsbestemmelser. Hvor langt de kan gå uten å komme i konflikt med Grønlands-avtalen, er en annen sak. Og selv om det måtte ansees bevist at eskimokoloniene på Øst-Grønland er anbrakt der av danskene

som mottrekk mot den norske virksomhet på Øst-Grønland, tror jeg nok at det i det lange løp ikke vil være holdbart for oss å motsette oss danske rådgjerder som tar sikte på å sikre eskimoenes eksistensmuligheter. Her ville sikkert, om saken skulle forelegges et mellomfolkelig forum, rent humanitære hensyn komme til å spille inn.

Haag-dommen godkjente ikke den norske påstand om at Øst-Grønland hadde vært ingenmannsland. Men om det ikke har vært ingenmannsland i *rettslig* betydning, har det *faktisk* vært i et ingenmannsland norske fangstfolk og fiskere har ervervet rettigheter for Norge på Øst-Grønland. Men et slikt ingenmannsland vil før eller siden bli innhentet av utviklingen, og da vet en erfaringsmessig at jakt- og fangstrettigheter er noe av det første som vil bli berørt.

Jeg nevner et eksempel - jeg vet ikke hvor godt det er, men det står for meg slik at selv om de amerikanske anlegg som ble opprettet på Øst-Grønland under krigen formelt ikke gjør noe skår i våre rettigheter der, så er det likevel slik at hvis de blir holdt vedlike og drevet, selv om det er av danskene, kan en ikke se bort fra muligheten av at de vil bidra til en endring av forholdene på Øst-Grønland som vil komme til å få konsekvenser for oss og våre interesser der.

Under krigen hevdet professor Koht at Norge burde si opp Øst-Grønlandsavtalen - det går frem av Stortingsmelding nr. 27 for 1947, - fordi han mente at vi etter en alliert seir ville stå så meget sterkere overfor Danmark i Grønlandssaken enn vi hadde gjort tidligere. Etter krigen kom alle ansvarlige instanser her i landet til at det beste for oss ville være å få avtalen forlenget *uten* forandringer. Til å begynne med la man vekt på at Grønland var gjenstand for en viss maktpolitisk rivalisering, og at det kunne skade både norske og danske interesser om Grønlandsavtalen ble tatt opp til revisjon. Vi ønsket ro både om Grønland og Svalbard. Utenriksminister Langes brev til den danske utenriksminister av 25. juni 1946, gjengitt i St.meld. nr. 47, nevnte riktignok ikke Svalbard, men det var ganske sikkert i tankene hans.

Danskene delte ikke det norske synet her. De regnet øyensynlig ikke med noen øket risiko for internasjonale forviklinger, iallfall ikke for sitt vedkommende, ved en forhandling med Norge om Grønland, og de tilkjennegav at det var forskjellige spørsmål de ville forhandle om før Grønlandsavtalen kunne fornyes. Og det var spesielt vanskelighetene for de overbefolkede eskimosamfunn i koloniene i Angmagsalik og Scoresbysund og fredning av moskusoksen, de ville drøfte. Disse danske ønskemålene var det som var bakgrunnen for den innstilling om St.meld. nr. 27 som hr. Hambro refererte et utsnitt av her i dag, og det var disse danske ønskemålene som også var bakgrunnen for nedsettelsen av Grønlandsutvalget som skulle tilrettelegge saken om revisjon av Grønlandsavtalen for det norske utenriksdepartement.

Utvalget gjorde et stort og godt arbeid, såvidt jeg kan forstå, det belyste Grønlandsaken fra alle sider. Utvalget fremholdt at Norges prinsipale ønskemål måtte være å få fornyet Grønlandsavtalen uten forandringer, subsidiært med minst mulig forandringer, og utvalget var enig i at mulige innrømmelser fra norsk side på Øst-Grønland måtte søkes kompensert i utvidede rettigheter for norske næringsinteresser på Vest-Grønland. Og i sluttbemerkningene la utvalget sterkt vekt på den gjensidige forståelse og sympati som i krigsårene var oppstått mellom Norge og Danmark. Det mente at gamle stridsspørsmål burde ryddes av veien for godt, og la fra norsk side tingene til rette slik at en skulle finne en løsning som kunne bidra til å utvikle videre det gode naboforhold.

Utenriksdepartementets opplegg, som Stortinget sa seg enig i, fulgte også disse retningslinjene. Resultatet av drøftelsene med Danmark ble imidlertid nokså magert. Det foredrag som hr. Friis holdt her i dag og det vesentligste av det hr. Hambro sa, og hr. Utheim likedann, synes jeg burde ha vært sagt da Stortinget godkjente tilleggsavtalen som ble resultatet av de dansk-norske forhandlinger.

Av tilleggsavtalen, dens pgr. 3, kan det rent formelt se ut som om danskene har gitt en innrømmelse på bekostning av Danmarks suverenitet, idet de ved utferdigelsen av fredningsbestemmelser forpliktet seg til å rådslå med norske fagmyndigheter. Legg merke til uttrykket: «rådslå» og «norske fagmyndigheter». Reelt gikk etter min oppfatning denne innrømmelse ikke lenger enn til å vise en tilbakeholdenhet overfor norske fangstinteresser som de i alle tilfelle ville ha vært nødt til å vise for å unngå konflikt. Riktignok gir de norske forhandlers rapport et noe annet bilde av forholdene, men uansett hva danskene må ha sagt eller forespeilet, er det ordlyden av tilleggsavtalen som teller, og den gir oss i virkeligheten bare et skinn av virkelig medbestemmelsesrett - d.v.s. i *juridisk* forstand. I siste passus har danskene etter min oppfatning faktisk gardert seg mot å forplikte seg til innrømmelser overfor norske krav på Vest-Grønland, idet utvidede rettigheter for norske fiskere ble gjort direkte avhengig av utvidelse av eskimoområder på Øst-Grønland.

Jeg peker ikke på dette som kritikk mot de norske forhandlere i 1947 og heller ikke som noen kritikk mot departement og storting. Det er imidlertid kjensgjerninger som ligger på bordet for oss, når vi skal vurdere den sak vi her behandler, om fredningsforskriftene. Forklaringen på at det gikk slik, behøver nødvendigvis ikke å være at det var danskene som var for smarte for oss, at vi som vanlig var godtroende og lot oss lure. Det vi regnet med før og under disse forhandlingene, var danske framstøt på Østgrønland, som ville gripe sterkt inn i norske næringsrettigheter.

Jeg har ingen grunn til å tvile på at det var meningen fra dansk side at det var nødvendig for å vareta de interesser som følger av dansk suverenitet på Østgrønland og

hensynet til eskimobefolkningen - det er noe som klart påhviler den danske regjering - at de mente å måtte søke en innsnevring av de norske rettigheter på Østgrønland. Under forhandlingene om saken, etter at Grønlandsavtalen med tillegget var fornyet, ga de imidlertid opp utvidelse av eskimoreservatene, de ga opp totalfredning og ga opp opprettelse av fredede nasjonalparker. Det tror jeg nok man må se på bakgrunn av det som er skjedd i Danmark i de siste par år, den revisjon av hele den danske grønlandspolitikk som er innledet i og med innstillingene fra det store grønlandsutvalget. Men i og med at danskene ikke gjorde de framstøt som vi hadde regnet med og som vi mente at vi måtte gardere oss imot, så var det juridiske grunnlag for norsk kompensasjonskrav stengt. Tilbake står en ren fredningsavtale. Og når man skal vurdere den, må man ikke bare ha klart for seg at prinsippet fredning har vi godtatt i tilleggsavtalen av 1947; vi har som komiteens formann, hr. Finn Moe, påviste, tilkjennegitt like fra 1924 at vi var villige til å diskutere fredning på Østgrønland. Vi skal også erindre at det fra norsk side overfor Danmark har vært forelagt forslag om fredningsbestemmelser for moskusfe som etter min oppfatning gikk minst like langt som og tildels lenger enn de som foreligger her i dag.

Det var i 1930 at det norske utenriksdepartement gjennom legasjonen i København meddelte at den norske regjering hadde under overveielse for sitt vedkommende å utferdige fredningsbestemmelser for Øst-Grønland av følgende innhold:

«Kalver av moskusfeet må ikke fanges, skades eller drepes uten på forhånd innhentet tillatelse fra offentlig myndighet. Overvintrede fangstekspedisjoner har adgang til å felle voksne dyr, dog ikke utover det strengt nødvendige behov for ferskkjøtt beregnet for de overvintredes eget personlige behov under oppholdet på Grønland. Kjøtt, bortsett fra avfall og innmat, tillates ikke brukt til dyreføde. Fangstfartøyer tillates inntil videre å felle 1 dyr for hver 4 ombordværende mann. Innførsel av Moskusfeets kjøtt til Norge er forbudt.

I tilfelle bør der muligens bli spørsmål om også å fastsette en begrenset fredningstid på 2 ½ à 3 måneder om våren, dog ikke utover 1. juli.»

Hr. Utheim hevdet at forslaget til fredningsforskrifter for Østgrønland meget sterkt beskjerer norsk fangstvirksomhet. Jeg kan ikke se at forskriftene på noen som helst måte beskjerer *inntektsgivende* fangstvirksomhet. Det er når det gjelder jakt og fangst av moskus at det er klaget over at bestemmelsene går for vidt, men det er ikke moskusjakten som bringer inntektene. Det er til ekspedisjonenes underhold at man skyter moskusfeet, og i 1930 var vi selv inne på at det skulle være helt forbudt å skyte moskus til hundeføde. Sammenligner man det norske forslag fra den gang med dette i dag, tror jeg man må være enig med meg i at i 1930 ville vi selv gått minst like vidt med fredning av moskus som det forslag det i dag er tale om. Jeg kan ikke

finne noe rimelig påskudd for å avvise denne fredningsavtalen. Jeg kan gjerne si at hvis jeg hadde funnet et rimelig påskudd, ville jeg ha fulgt mindretallet, men jeg kan med min beste vilje ikke finne et slikt påskudd.

Hr. Finn Moe påviste at avstanden mellom de norske ønskemål og sluttresultatet av disse forhandlingene ikke er så stor. Jeg må være helt enig i at etter det som er passert, etter at vi har forpliktet oss til så å si å godta fredningsbestemmelsene, ville det være helt urimelig og helt uholdbart for oss å nekte å godkjenne disse fredningsforskriftene som foreligger.

Mindretallet har heller ikke forsøkt å påvise på noe punkt hva urimeligheten består i, hvorledes forskriftene vil virke innskrenkende på vår fangstvirksomhet der. Jeg er villig til å lytte til et hvert argument, men jeg finner at jeg må stemme for å godkjenne avtalen slik den foreligger.

Det er helt på det rene at det er Vest-Grønland som betyr noe for oss økonomisk. Jeg nevner at den oversikt som Finn Devold og Thor Iversen la tilrette i 1945, viser at den norske fangstvirksomhet på land på Øst-Grønland er av svært beskjeden økonomisk betydning. De 23 norske ekspedisjoner før krigen, fra 1908-1909 og fremover - det var da et par og et par i 1922-1923, de begynte igjen for alvor i 1926-1928 og fremover til 1937-1938 - hadde et samlet brutto utbytte på kr. 725.500. Hvor stor nettoen ble, foreligger det ikke noe om, men jeg antar at det ville blitt minus for alle sammen hvis ikke staten hadde dekket det vesentligste av ekspedisjonsutgiftene. Denne statistikk oppgir at det var fanget 15 moskusdyr, det må vel ha vært levende moskusdyr, går jeg ut fra.

Det klages over at grensen når det gjelder å føre hit til landet levende moskuskalver og levende moskusfe, er for snever. Jeg ser det slik at hvis vi ikke i løpet av disse årene framover til 1954, eller iallfall i et begrenset antall år, kan få moskusfe til å trives og formere seg i Norge, vil det ikke tjene noen hensikt å føre levende moskuskalver opp i Dovretraktene. Det kan ikke være mening i at vi skal prisgi dem til å omkomme i sneskred. Om det skulle være ønskelig kanskje å få supplert stammen senere, og få tilført friskt blod, kan jeg ikke tenke meg at det vil støte på noen særlige vanskeligheter fra dansk side. Et rimelig ønskemål i den retning skulle det ikke være grunn til å tro at danskene vil avvise.

Tenker en på å få i stand innrømmelser fra dansk side for våre fiskere på Vest-Grønland, kan jeg ikke forstå annet enn at vi må forhandle i en tillitsfull og venskapelig atmosfære. Vi kan ikke gripe saken slik an at vi risikerer at Grønlandssaken blir rullet opp igjen slik som i 1920-1930-årene. Resultatet blir at vi forgifter den politiske atmosfære mellom Norge og Danmark, og det kan ikke føre til noen innrømmelser fra dansk side - jeg har i hvert fall svært vanskelig for å forestille meg det. Forhandlinger må opptas i en venskapelig ånd, og en skulle tro at det tidspunkt etter

hvert nærmer seg da en kan vente innrømmelser fra dansk side når det gjelder Vest-Grønland. Hittil har Vest-Grønland vært et lukket land, men danskene har selv tatt initiativet til å legge om hele sin politikk på Vest-Grønland, og da må tiden være inne til at vi snakker ut om de interesser som vi har der. Danskene har, som utenriksministeren nevnte, allerede sluppet på tøylene, og det private samarbeid mellom norske fiskere og danske interesser som man har arbeidet med de siste årene, tyder etter min oppfatning på at danskene selv er inne på at det må et samarbeid til med nordmenn og norske interesser på Vest-Grønland.

Utheim: Jeg har i mitt første innlegg gitt uttrykk for hele mitt syn på denne sak. Jeg henviser til det og fastholder hva jeg har sagt i så måte. Da jeg satt og hørte på den siste taler - en monoton dur med stadige gjentakelser, tenkte jeg ved meg selv: Nei, saken må være utdebattert.

Det har allikevel kommet fram visse ting som gjør det nødvendig for meg å komme med visse bemerkninger. Jeg synes ikke utenriksministeren ga en helt riktig fremstilling, og jeg synes at han på mange punkter fortiet visse ting. Det var en selvfølge, sa utenriksministeren, så vidt jeg forstod ham, at etter tilleggsavtalen av 1947 måtte vi være forberedt på vidtgående fredningsbestemmelser. Jeg vil få lov til å minne om - og det synes jeg utenriksministeren skulle tatt med - at før vi fikk tilleggsavtalen av 1947, var det undersøkt hva det var man ville. Da hadde vi altså på forhånd fått visse tilsagn, som det fremgår av den skrivelse som vår utsending der nede sendte til utenriksministeren. Hvilke tilsagn hadde vi fått? For det første at skulle det etableres fredningsbestemmelser, så skulle det ikke skje uten at den annen part - at vi - samtykket. Det annet punkt gjaldt spørsmålet: Hva er det for slags fredning dere vil ha? Er det totalfredning av moskusokser? Nei, langt i fra, det hadde ikke vært i danskenes tanker å totalfredre moskusokser. Det tredje spørsmål, som også var meget sterkt understreket, var dette at vi hadde interesse av å forsøke å få moskusdyrene overført både til Svalbard og Norge. Det ble gitt høytidelig tilsagn om at ikke noen hindring skulle legges i veien for det.

På bakgrunn av det som var sagt, er det et veldig misforhold mellom det vi snakket om på forhånd og det som ble den endelige beslutning. Jeg er enig i at *juridisk* har vi ikke noen rett. Det var en feil å vedta tilleggsavtalen av 1947, men også der stod vi i den tvangssituasjon, at vedtok vi ikke tilleggsavtalen slik som den var avfattet, ville den bli oppsagt.

En ting til bebreider jeg Utenriksdepartementet meget sterkt. Hr. Friis var inne på dette spørsmål, og jeg understreker det. Da professor Castbergs uttalelse om den folkerettslige side av saken forelå, synes jeg at uriktigheten i hans fortolkning var så åpenbar klar at Utenriksdepartementet da burde ha søkt innhentet uttalelser

også fra andre folkerettskyndige folk. Det er jo tydelig, som også hr. Friis meget sterkt understreket, at denne uttalelsen fra professor Castberg har den tekniske forhandlingsdelegasjon, som ble oppnevnt for å forhandle med danskene, tatt som et fast utgangspunkt. Slik som dette utgangspunkt var, måtte de komme til enighet med danskene og gikk med på alle disse fredningsbestemmelser som gikk langt videre enn de burde. Jeg er meget enig både i den sterke understrekning hr. Hambro gjorde og den sterke understrekning hr. Friis gjorde, om at når disse forhandlinger her skulle opptas, så burde det også være forhandlere med som representerte den historiske, den nasjonale og den politiske side og ikke bare tekniske fagfolk.

Utenriksministeren kom i sitt innlegg meget inn på spørsmålet om Vest-Grønland. Jeg må nevne noen av de ting han kom inn på til nærmere utdyping. Han sa at vi ikke har noen traktatfestede rettigheter på Vest-Grønland, men vi har dog oppnådd visse rettigheter. Han nevnte Færinghavn. Hva er det faktiske forhold? Det faktiske forhold er følgende:

Vi har en lov i Danmark av 7. mai 1937, som gir alle nasjoners skip adgang til å oppholde seg på Færinghavn på en bestemt måte - det er ingen særrett for Norge. Denne lov hadde en varighet til 1942. Den er ikke fornyet i Danmark, men i påvente av innstillingen fra den store Grønlandskommisjonen har man håndhevet forholdene i Færinghavn som om loven av 1937, som ikke er fornyet, var der. Hva sier Grønlandskommisjonen, som nå har avgitt innstilling, om forholdene på Vest-Grønland? Jeg må få lov til å sitere noe av den rapport som er kommet fra vår norske ambassadør. Jeg siterer fra ambassadørens brev:

«Bind V, særlig side 25-30. Her omhandles den fremtidige økonomiske politikk i Grønland. Det var enighet i kommisjonen om at den nåværende monopol- og avsparingspolitikk må opphøre.»

«Bind V, side 77 flg. omhandler det grønlandske fiske. Her kan særlig henvises til side 122-123, hvor det i betenkningen uttales følgende:

«Med hensyn til fiskeriet må der derfor træffes bestemmelse om, at alle i Grønland hjemmehørende fiskebåde, hvadenten fiskeriet har fundet sted på grønlandsk søterritorium eller udenfor dette, skal have pligt til at afsætte deres til salg udenfor Grønland beregnede fangst til en af de virksomheder, der er tilknyttet salgsorganisationen. Samme forpligtelse må efter kommissionens oppfattelse pålægges danske og færøske fiskebåde, som af Grønlands styrelse har fået licens til at drive fiskeri på det grønlandske søterritorium.

Udenlandske fiskebåde bør som hidtil ingen adgang have til at fiske på grønlandsk søterritorium, og det samme må gælde danske og færøske fiskebåde, som ikke har licens til at fiske på det grønlandske søterritorium.»
Og så heter det videre:

«Efter kommisjonens forslag vil således danske og færøske fiskere kunne oprette forædlingsvirksomheder på hele den grønlandske vestkyst, når blot disse virksomheder indordner sig under salgsorganisationens bestemmelser. Endvidere vil danske og færøske fiskere under visse betingelser kunne få licens til at drive fiskeri på hele det grønlandske søterritorium og ikke blot som nu på en del av søterritoriet. Endelig vil danske og færøske fiskebåde, der kun driver fangst udenfor søterritoriet, få adgang til at kunne få deres udenfor søterritoriet behandlede fangst oplagret i land også andre steder end i Færingerhavnen.»

Så sier den norske ambassadør som sine egne bemerkninger:

«Av ovenstående fremgår at når kommisjonen foreslår at isoleringen av Grønland må bringes til opphør, har den bare i tankene å lette adgangen dit for dansker og færøyinger, m.a.o. danske statsborgere. Dette kommer klart til uttrykk i innledningen til betenkingen (jfr. Bind I, side 18-19), hvori det bl.a. uttales at tidspunktet nå er inne til at man bevisst arbeider mot det mål å gjøre grønlenderne til likeberettigede medlemmer av det danske samfunn, og at kommisjonen derfor anser det for rimelig «at de hittidige begrensninger i danske statsborgeres adgang til Grønland nå bringes til opphør».»

Det er innstillingen. Det er mentaliteten. Når man sitter og studerer på det jeg kaller Grønlandsproblemet og ser på det historisk og politisk, er det en parallell som nokså lett faller meg i tankene. Har ikke Danmark i grunnen selv i sin historie opplevet det samme og inntatt samme stilling som vi gjør overfor Danmark, i forhold til en historisk begivenhet de selv har opplevet? Det er en nokså eiendommelig parallell. Alle kjenner krigen i 1864, som endte med dansk nederlag og avståelsen av visse provinser til en annen makt. De måtte gjøre det i kraft av en tapt krig. Vi måtte avstå en lignende aktivum, - ikke ved makt, men ved uhederlig adferd. Jeg bruker her et uttrykk som ikke jeg har funnet på, men som historikere bruker. Er ikke parallellen nokså lik? Følelsene i Danmark av at denne urett må gjøres god igjen, har aldri dødd, og Danmark har fått uretten gjort god igjen. Historiens kvern maler ofte langsomt. Jeg har aldri reist krav om at suvereniteten over Grønland skal tilbakeføres til Norge. Det jeg har reist krav om, og som vi alle som nordmenn *må* reise krav om etter min mening, er at de næringsinteresser vårt folk har hatt i århundrer, vil vi ikke bli fratatt stykkvis på denne måte som her gjøres.

Utenriksministeren kom inn på endel private forhandlinger vedrørende forholdene på Vestgrønland. Jeg kjenner de ting utenriksministeren der snakket om, og de private forhandlinger han omtalte, vekker hos meg stor uro. Hva er det faktiske forhold? Vår befolkning har veldige interesser av å utnytte de rike fiskerier på Vestgrønland.

Jeg henviser til de uttalelser min kollega på Møre- og Romsdalsbenken, hr. Strand, kom med, og likeledes til hva hr. Alvestad sa. Vi kan ikke utnytte de muligheter vi har, uten en viss forbindelse med land. Det nekter danskene oss. Så har man altså måttet gå den omvei å prøve å gjøre danskene økonomisk interessert i dette, for at man så kanskje kan få det tilhold til land som er nødvendig for å drive næringen. Og danskene er smarte. Deres fangstfolk har ikke evne til å utnytte fiskeriene. Den danske befolkning har ikke evnet det, men via vår befolkning og dens mulighet for utnyttelse av disse næringer, tilvender de seg nå en meget stor økonomisk fordel. Jeg ser med meget stor bekymring på de forhandlinger som der føres av private.

Når det er snakk om den store Østgrønlands-kommisjonens innstilling, så møter man også der ganske eiendommelige uttrykk for hele den politikk som bevisst føres fra Danmarks side. Jeg gjør oppmerksom på det. Jeg har lyst til å nevne et par ting her. Det er ikke noen stor sak, det er et kuriosum, og man må nærmest smile av det, men det er nokså irriterende. I annet bind snakkes det om Eirik Raude og Leif Eiriksson, som de benekter er nordmenn. Det var islendinger. Hva vet vi om Eirik Raude? Vi vet om Eirik Raude at han var født på Jæren omkring 950, og at han i en langt fremrykket alder reiste til Island. Han er født og oppvokset og har utført sin gjerning som nordmann. Hva vet vi om Leif Eiriksson? Vi vet at han var hirdmann hos Olav Trygvason, og at han omkring året 1000 reiste som Olav Trygvasons hirdmann på sin første ferd til Vinland. Han er ikke nordmann, sier danskene.

I denne Grønlandskommisjonens innstilling er det et avsnitt som sier at Grønland i 1380 ble knyttet til Danmark. Jeg forstår overhodet ikke hvordan man kan nytte en slik språkbruk: Grønland ble i 1380 knyttet til Danmark. Da ble foreningen mellom Norge og Danmark etablert, så det var via den forening at Grønland sammen med Norge ble knyttet til Danmark. La meg nevne en annen kuriositet. Hans Egede - alle kjenner hans navn, jeg behøver ikke omtale hans virksomhet på Grønland - omtales i denne betenkning som en dansk prest. Hva vet vi om Hans Egede? Han var født på Trondenes i 1686, han satt som prest i Vågan i Lofoten i et langt tidsrom; men han hadde studert sin teologi i København. Han sies å være dansk prest. Ja, her er mange sådanne ting, men jeg nevner dette for å vise innstillingen. Jeg nevner også disse ting for å vise utviklingen i behandlingen av våre rettigheter på Vest-Grønland. Ser man da ikke at denne skrittvisse ettergivenhet punkt for punkt ikke fører til noen løsning? Det er en underkjennelse av de nasjonale følelser og de rettigheter vi har, som jeg forferdes over. Selv om det ikke blir noen løsning av disse spørsmål nå, - historiens kvern maler langsomt - så la oss for enhver pris unngå å treffe beslutninger som kan anføres mot oss under denne kverns maling.

Jeg hørte med stor interesse på hr. Friis, men også i dag var det den eiendommelighet ved hr. Friis at det nesten

aldri er overensstemmelse mellom premisser og konklusjon; jeg synes *det* blir nokså konstant. Jeg var så enig i hans premisser, men da konklusjonen skulle trekkes - og den er dog nokså viktig - da stod min forstand stille.

Hegna: Når man har sittet her fra kl. 10 og hørt de forskjellige innlegg som er levert omkring denne tilsynelatende nokså enkle sak, tror jeg mange vil kunne bekrefte den foregående talers påstand om at historiens kvern maler langsomt, - og det er ikke bare historiens kvern som maler langsomt.

Jeg finner det ikke urimelig at man får en bredere debatt om dette spørsmål nå på dette tidspunkt; men det ville utvilsomt vært enda rimeligere om man hadde hatt den i 1947, da man for første gang påny skulle behandle et spørsmål som vedrører Norges hele forhold til Grønland; da hadde det vært på sin plass å ha denne debatt som man har hatt her nå. Det som nå foreligger, er jo en ganske annerledes begrenset og klar og enkel ting. Utenrikskomiteens formann især har gjort nøye rede for de ting som etter hans mening foreligger til avgjørelse her. Jeg skal ikke komme inn på det nå, det er ikke nødvendig å gjenta det.

Når jeg har forlangt ordet, er det for å komme inn på et enkelt spørsmål som til dels har vært fremme i debatten her, og hvor det er kommet uttalelser både fra flertallet og fra mindretallet i utenrikskomiteen, som jeg ikke kan slutte meg til, og som jeg delvis er nokså uenig i. Det gjelder det punkt i dokumentene som heter P.M. av professor Castberg datert 20. januar 1949. Det innledes med den setningen: «Dommen i Grønlandssaken av 5. april 1933 har selvsagt totalt forandret den rettslige og politiske situasjon for Danmark og Norge med hensyn til Øst-Grønland.» Det er de spørsmål som knytter seg til denne innledende påstand, jeg gjerne vil si et par ord om.

Jeg kan i og for seg være enig i den fremstilling som hr. Utheim gav i sitt innledningsforedrag om Norges og Danmarks forhold når det gjelder Grønlands-spørsmålet. Jeg tror nesten ikke jeg vil ta noen reservasjon på noe punkt av det han sa der. Når det oppstår mellom to land en konflikt om et territorium, kan man tenke seg tre løsninger. De to land kan komme i forhandlinger med hverandre, og de kan på en eller annen måte være i stand til å finne frem til en modus. Vi vet at Norge og Danmark *har* vært i kontakt med hverandre, - vel, det viste seg at *den* vei ikke førte frem. Da er det, når det gjelder territoriale spørsmål, to muligheter igjen: den ene er krig, og den andre er en rettsavgjørelse. Man vil kanskje synes at det er litt ubeføyet å nevne et ord som *krig* i sammenheng med et slikt spørsmål; men krig er nå så mange ting, og vi har kanskje lært litt mer om det nå enn vi hadde for 20-30 år siden. Vi skal ikke glemme at når det gjelder dette spørsmålet om Norges forhold til Danmark i forbindelse med Grønland, så var man såpass nær det handlingskompleks hvorav krigen er en følge at man hadde en okkupasjon, - og vi

vet adskillig mer om en okkupasjon også nå enn vi visste den gang. Man hadde en okkupasjon fra norsk side. Hvis man nå ikke vil velge *den* vei, hvis ikke den vei blir fulgt, og forhandlinger ikke fører frem, står den utvei åpen å forsøke å få spørsmålet avgjort ved en rettsavgjørelse, og det var jo den vei vi valgte; vi valgte den etter vår oppfatning og etter vel de flestes oppfatning beste vei til en slik rettsavgjørelse, nemlig den internasjonale domstol i Haag. Og dommen falt, og den gav, når det gjelder suverenitetsspørsmålet, Danmark rett og oss urett. Selvsagt, hadde vi ført en krig med Danmark og vunnet, så kunne vi sannsynligvis ha fått en avgjørelse av suverenitetsspørsmålet til vår fordel. Hadde vi ført krig med Danmark, og Danmark hadde vunnet, ville danskene etter all sannsynlighet fått en suverenitetsavgjørelse til sin fordel. Nå valgte begge land, sikkert med klokskap og forstand, å følge en annen vei. Den suverenitetsavgjørelsen som ville blitt truffet, i tilfelle en avgjørelse ved krig, ville selvsagt blitt stående i tiden fremover og hadde måttet godkjennes. Og det forekommer meg at når vi valgte den vei å få en rettsavgjørelse ved den internasjonale domstol, så bør en på lignende måte godkjenne den suverenitetsavgjørelsen som der ble truffet. Og derfor er jeg helt ut enig med hr. Castberg når han sier at «dommen i Grønlandssaken har selvsagt totalt forandret den rettslige og politiske situasjon for Danmark og Norge med hensyn til Øst-Grønland», og videre i slutten av samme avsnitt at «etter at dommen er falt, må begge parter naturligvis legge til grunn det hovedsynspunkt at Øst-Grønland etter folkeretten er dansk statsområde, og Øst-Grønlandsavtalens bestemmelser må også fortolkes i lys derav.» Siste linje gir et synspunkt som har vært en del omstridt, og det vil jeg si et par ord om, for på det punkt er jeg ikke så helt ubetinget enig med hr. Castberg, slik som det er formulert, eller la oss heller si det slik: Det fremgår ikke tilstrekkelig klart hva han mener med den uttalelsen. Jeg kan godt forstå at en kan si at så lenge den avtalen som ble sluttet i 1924, gjelder - altså for denne 20-årsperioden - i den tiden påvirkes ikke den av Haag-dommen. Det kan man nok sannsynligvis si, men på den annen side, når den utløper, og det skal sluttet en ny avtale, så er jeg enig med hr. Castberg i at den nye avtalen må fortolkes i lys av Haag-dommen ved den bestemmelsen om Danmarks suverenitet som der er fastsatt. Og når det da i et spørsmål som dette er falt en avgjørelse, så er det ganske rimelig at den part som har fått medhold, etter hvert som tiden går og anledningen gir seg, vil trekke konsekvensene av den dom som er falt. Tror noen at vi, hvis vi hadde fått medhold ved dommen, ville unnlatt å trekke konsekvensene av den i tidens løp? Selvsagt ville vi forsøkt å gjøre det innenfor rammen av det vi fant naturlig og rimelig i forholdet til vårt naboland som vi har mange forbindelser med. Men vi ville ikke opptrådt under den videre behandling av dette spørsmål, som om den dommen overhodet ikke hadde eksistert. Det ville vi ikke ha gjort.

Hr. Utheim sa i sitt innlegg - og det har jo fått tilslutning mer eller mindre og er blitt bekreftet eller gjentatt av andre - at det er Danmarks hensikt nå etterhvert å skyve de norske interesser helt ut av Grønland. Det kan selvfølgelig sies at det er ting som peker i den retning, jeg gir hr. Utheim helt rett i det. Jeg vil også tilføye at hvis Danmark vil gjøre det, med basis i de ting som foreligger, ja, så har Danmark full anledning til det. Det eneste som kan hindre danskene eller holde dem tilbake, det er det hensyn at på samme måte som vi har interesse av et godt naboforhold til Danmark, har Danmark interesse av et godt naboforhold til oss. Her synes jeg at opposisjonens folk er noe beskjedne, de går ut fra at et godt forhold til Norge ikke spiller noensomhelst rolle for Danmark. Jo, det gjør det, og der kan man vel muligens si at ved forhandlingene i 1947 hadde det kanskje vært gunstig om man fra norsk side hadde vært mer klar over at situasjonen var totalt endret, for så vidt som Danmark hadde fått sitt suverenitetskrav godkjent av en domstol som vi selv også hadde anerkjent, og at selv om Danmark hadde fått denne rett, var det ikke i danskens interesse at det gode forhold til Norge opphørte, og vi kunne da kanskje på det tidspunkt ha utnyttet visse muligheter. Jeg kjenner ikke noe til disse forhandlinger, de er jo hemmelige, og jeg hadde ikke anledning til å følge dem den gang. Det kan nok være at man kunne utnyttet visse muligheter, kanskje kan man si at mulighetene den gang ikke ble tilstrekkelig fremmet, men så vidt jeg forstår, ble den avtalen som en gang ble truffet, vedtatt av et noenlunde enstemmig storting. Og dermed er man kommet fram til stillingen nå. Og stillingen nå er ganske enkelt den at hverken i henhold til Haag-dommen eller i henhold til den fornyede Øst-Grønlandsavtale med tilleggsprotokoll kan vi reise noe krav. Det er tilstrekkelig påvist av dem som tidligere har hatt ordet her, og som allerede har gjennomgått de avtalebestemmelser som eksisterer når det gjelder forholdet mellom Danmark og Norge i dette spørsmålet. Vi kan ikke reise noe krav. Nasjonalfølelse, nasjonale stemninger, historiske stemninger - jeg er villig til å tillegge dem stor vekt. Jeg kan godt gjenta at den fremstillingen av Norges forhold til Grønland og Danmarks forhold til Grønland som hr. Utheim ga i sitt første innlegg, kan jeg gi min tilslutning til i nærmest hvert eneste ord og uten reservasjoner av betydning. Jeg kan også gjerne gi min tilslutning til den stemning som der er kommet til uttrykk. Men jeg kan ikke være enig i at dette skal føre fram til at man ser bort fra det som er skjedd, bl.a. den ting at vi har lagt denne sak i en domstols hånd, og at denne domstol har avgitt sin kjennelse. Og jeg vil si at hvis det er så, at det oppstår lidenskaper i en slik sammenheng, så mener jeg at det er min plikt som medlem av det norske storting å gå imot slike lidenskaper, for å skape andre lidenskaper, i den retning at det som nasjonal verdighet krever i en slik sak, det er at har man lagt en sak fram til en rettsavgjørelse, så skal man også bøye seg for rettsavgjørelsen. Det etterpå å

lage alleslags innvendinger, å forsøke å finne enkelte smutthuller og utveier som gjør at man kan komme vekk fra eller vri seg vekk fra dommen, det synes jeg er en fremgangsmåte som i langt, langt høyere grad strider mot nasjonal verdighet enn den ting - selv om man fastholder og mener selv at man hadde rett - å bøye seg for den rettsavgjørelse som er falt. Dette annet synspunkt, å forsøke å komme unna en klar avgjørelse, nekte å underkaste seg den disiplin som består i å bøye seg for en slik avgjørelse, det fører jo fullstendig ut i det ukjente og ut på rene vidotta.

Hr. Hambro nevnte at man burde få denne debatt offentlig. Han talte om at man skulle ha «åpne og ærlige forhandlinger» - i motsetning til hemmelige og hva? Jeg tror det ville være meget uheldig om svært meget av det som er sagt her i denne debatten, ble offentliggjort, uheldig for de interesser som vi har på Grønland, og uheldig for andre interesser som står i sammenheng med forholdene i Norden og vårt forhold i verden. Især vil jeg feste oppmerksomheten ved et spesielt uttrykk, - jeg noterte ikke nøyaktig hr. Hambros ord, men han var inne på den ting at om nå danskene i henhold til den rett som de har etter Haagdommen og den rett som de har etter avtalen av 1947, gjennomfører fredningsbestemmelser, så skulle nordmenn som opptrer på dette område, betrakte seg mer eller mindre som ubundne av disse bestemmelser. Da tror jeg jeg må kunne si at hvis forhandlingene i dette møte skal offentliggjøres, går jeg uten videre ut fra at hr. Hambro er enig i at de ord i hans innlegg strykes, for jeg tror man kan si med full rett at mens alle kjenner hr. Hambro som den der har ordene i sin makt, så har ordene her tatt makten fra hr. Hambro.

Min konklusjon er den at Haagdomstolens avgjørelse og avtalen av 1947 gjør det ganske klart at man kommer ikke forbi en avtale om slike fredningsbestemmelser. Ser man det ut fra det synspunkt, må man innrømme at den avtale som man er kommet fram til, er rimelig. Jeg har ikke hørt noen som har kunnet anføre vesentlige innvendinger mot disse rent tekniske bestemmelser - noen vil endog helt gå forbi disse rent tekniske bestemmelser. Jeg vil si at jeg er fullstendig uenig i enhver politikk og ethvert standpunkt som skal innebære endog antydningen av at vi ikke godkjenner en rettsavgjørelse av en domstol til hvilken vi har henskutt vår sak. Det er riktignok sagt av mange her, jeg tror av alle som har gått inn for mindretallet og vært inne på det spørsmål, at de selvfølgelig ikke vil anfekte Haagdomstolens avgjørelse, men er det ikke egentlig det de gjør? Er det ikke forsøk på gjennom forskjellige sideveier å komme den til livs allikevel? Eller la oss si det på en annen måte: Er det ikke forsøk på å unndra seg denne avgjørelses konsekvenser? Det blir nesten det samme på en annen måte. Vi har den oppgave her, på basis av Haagdomstolens avgjørelse og på basis av den nye Østgrønlandsavtale med tilleggsprotokoll, på best mulig måte å sikre norske interesser. Jeg tror at de sikres på best

mulig måte under de foreliggende forhold ved flertallets innstilling, både når det gjelder det første punkt angående godkjenning av de forhandlinger som har vært, og også når det gjelder spørsmålet om under gunstigere forhold å kunne ta opp forhandlinger om de spørsmål som måtte stå uløst, særlig spørsmålet om interesser på Vestgrønland.

Hambro: Jeg kunne i og for seg av fullt hjerte unne komiteens formann og den ærede utenriksminister den lett forvirrede støtte de fikk av den siste ærede taler, hvis innlegg jo forklares i de ord han gjentok flere ganger, at han kjente svært lite til denne sak. Det var også evident for enhver som hørte på. Hva det her gjelder, er ikke å godkjenne eller ikke godkjenne den rettsavgjørelse som er falt. Det er heller ikke av mindretallet fremsatt noe forslag om at man skal forkaste den protokoll om fredningsbestemmelser som er fremlagt. Mindretallets forslag lyder:

«Regjeringen anmodes om å søke opptatt nye forhandlinger med den danske regjering om eventuelle fredningsbestemmelser på det område som omfattes av Øst-Grønlandsavtalen og om utvidet adgang for norske fiskefartøyer til grønlandske havner.»

Det er et meget beskjedent forslag, og det er neppe noen i denne sal som overhodet har noe kjennskap til saken, som ikke beklager at man ikke fra dansk side utsatte dette i hvert fall ett år, slik at vi fikk anledning til å se på den danske Grønlands-kommisjons innstilling, og slik at man fikk noen tid til å forberede de ting som her vil være nødvendige. Det er klart at man må ta i betraktning de lokale forhold på Øst-Grønland. Det er jo grotesk når man vil sidestille denne norske okkupasjon av et ingenmannsland uten innbyggere med den okkupasjon som fant sted under den siste krig, liksom det er grotesk å tro at det kan finne sted noen rettsutøvelse i de områder det her dreier seg om. Der er intet politi, og der vil ikke kunne være noe politi, og det er kun gjennom rykter og forlydender på annet hold og eventuelt gjennom innskriden av norske myndigheter at man overhodet kan bringe på det rene hvorvidt det er noen som har overtrådt fredningsbestemmelsene eller ikke. Og det er alene hvis man har noen kjennskap til forholdene på Øst-Grønland som de virkelig er, og den historiske utvikling at man kan ta et reelt standpunkt i denne sak.

Jeg uttalte at jeg beklaget at saken ikke ble behandlet for åpne dører. Derav følger ikke at jeg eller andre som har måttet ha ordet i denne sak, vil uttale nøyaktig det samme for åpne dører som vi vil uttale for lukkede dører. Men hva jeg uttalte om håndhevelsen av fredningsbestemmelsene, det er jo helt klart, og det er helt åpenbart: Det vil være umulig for de danske myndigheter å påtale noen overtredelse av fredningsbestemmelsene medmindre det fra norsk side stilles opp særskilte lovregler som peker på overtredelser av disse danske bestemmelser. Der er jo en vesensforskjell mellom norsk og dansk syn her, som den ærede utenriksminister ikke

synes helt ut å forstå: når man kan si at dette rører ved dype nasjonale strenger i Norge, er det fordi dette er gammelt norsk land som Norge mistet på den måte som vi alle kjenner, mens det fra dansk side ikke knytter seg noen art av historiske minner til det hele. Der knytter seg alene noen enkelte minner om utnyttelse av Grønlands såkalte naturherligheter gjennom tiden siden 1814. Når man i den redegjørelse som hr. Utheim nevnte, kan forsøke å fremstille det som om Grønland stod i et særlig forhold til Danmark fra 1380, er jo det en ren historisk fiksjon. Som enhver vet der har beskjeftiget seg med de ting, var det som norsk konge at den danske konge hadde myndighet over Grønland, og inntil 1814 ble alle grønlandske anliggender av dobbeltmonarkienes regjering behandlet som norske anliggender og ble behandlet i det norske kanselli i København. Derom har der aldri eksistert noen art av tvil. Det er dog en forskjell mellom de nasjonale følelser som er betinget av en dyp sammenheng med historien, og som er blitt vakt ved en urett som ingen kan nekte, og de nasjonalistiske følelser som ikke baserer seg på noe annet enn visse forfengelighets- og prestisjehensyn. Man kan derfor ikke parallellisere de danske og norske følelser i denne sak, og jeg vil gjerne ha sagt en ting til den ærede utenriksminister hvis syn på det nordiske samarbeid jeg selvsagt har meget sympati for, at når man nevner at vi nå i arkivsaken har fått en løsning på en vennskapelig basis av noen av de ønskemål som vi har gjort gjeldende like overfor Danmark, må man jo huske det som ligger bak dette. Er det noen som tror at vi hadde fått disse saker hvis vi ikke hadde kjempet for det gjennom år? Og er det noen som et øyeblikk vil våge å påstå at vi ville ha fått noen av disse saker hvis vi hadde latt os avspise med det Danmark bød tidligere? Det falt i min lodd sammen med professor Koht å forhandle med Danmark om arkivsakene før den forrige krig. Vi nektet - og vi fikk den norske regjeringens fulle godkjennelse til å nekte - å gå med på det oppgjør som Danmark den gang bød. Hvis vi ikke den gang hadde avvist det usømmelige tilbud som kom fra dansk side, ville vi aldri fått det på noen alminnelig vei nu. Det var fordi man i Danmark visste at man hadde forsyndet seg, at man under den stemning som ble fremkalt, gikk med på noe av det som ville hatt større verdi hvis man hadde imøtekommet de norske ønsker for 20 år siden. Og så levende var fornemmelsen i Danmark av dansk urett, at et resultat av de drøftelser man den gang hadde, var at en av de danske delegerte, den senere avdøde lensbaron Rutz Thoft, skjenket Norge de arkivsaker som fantes i det gamle fideikommiss som han overtok, fordi han hadde en levende fornemmelse av at det var urettmessig at disse arkivsaker var kommet til Danmark - og slik har det vært på ethvert punkt. Det er alene der hvor vi gjennom lange tider har fremholdt vårt syn, at vi har kunnet oppnå noe fra den annen part, og jeg mener at vi er nødt til å fortsette med det inntil vi har fått det hele nordiske samarbeid brakt på en basis som er mer tilfredsstillende også for norsk nasjonalfølelse. Det er ikke

til å unngå at den historiske utvikling har ført det med seg at vi føler oss - etter vår oppfatning med rette - som den part der er blitt forfordelt ved oppgjør både med Danmark og Sverige. Vi ønsker å stå på en like fot, og først når vi kan forhandle på en like fot fordi vi har fått ihvertfall noenlunde det vi mener er vår rett, kan vi i full vennskapelighet drøfte de ting hvorom det kan være tvil. Og jeg vil ikke gå lenger enn å mene at vi i visse tilfelle har kunnet nøye oss med å la originaler bli ute når vi har fått fotostatene, uten å oppta noen stor kamp om hvor originalene egentlig hørte hjemme og burde være. Når det gjelder de særlige forhold på Grønland, er det meget dyptgående nasjonale erindringer som berøres, og det burde man forstå på dansk side, og man burde etterhvert ha fått kjennskap til det.

I likhet med hr. Friis beklager jeg at man ikke har kunnet oppnå enstemmighet her. Jeg mener det mest naturlige hadde vært at hele Stortinget hadde sagt: Vi vil ikke ha disse ting avgjort på dette tidspunkt, vi forlanger at man fra dansk side imøtekommer vårt ønske om å få et års utsettelse, inntil vi blir kjent med hele den nye innstilling man i Danmark må ta til Grønlandssaken. Og ingen ting kan være mer i strid med det som har vært norsk politikk i denne sak, og som har vært den norske linje gjennom denne sak, enn det syn som er blitt forfeftet av hr. Hegna og andre, hvor de taler om «opposisjonen», som om dette var en partipolitisk sak. Under alle tidligere avgjørelser av disse spørsmål har Stortinget praktisk talt stått samlet, eller, hvor det har vært dissenser, har det ihvertfall vært dissenser som ikke har vært diktert av partipolitiske prestisjehensyn. Etter mindretallets mening ville intet være forspilt og meget ville være oppnådd om man vedtok forslaget om å innby Danmark til nye forhandlinger på en noe bredere basis enn den hvorpå de forhandlinger ble ført, hvis ene resultat vi har fått oss forelagt her i dag.

Det er gitt at vi har den fulleste forståelse av at et godt og vennskapelig forhold til Norge også er et aktivum for Danmark, likesom det er et aktivum for Norge. Men som det har vært nevnt i denne debatt gjentagne ganger: Et godt forhold kan i virkeligheten bare oppstå der hvor enhver betendelse i forholdet er fjernet, hvor man har fått ut all den, jeg hadde nær sagt historiske verk, som har ligget der på grunn av en lang tidsutvikling, og at man kan få rene linjer for sine drøftelser og for sitt oppgjør. Det er et ønske fra dansk side om å vise forståelse overfor Norge. Det er på den annen side i Danmark meget ringe viden om de norske forhold og den norske historiske utvikling. Hr. Utheim nevnte visse eksempler på det; vi har alle mange slike eksempler som vi kunne supplere det med. Det er først når vi får forståelsen levende også på den annen side, at vi kan nå de avgjørelser under våre drøftelser som vi mener tjener ikke bare de norske interesser, men som på lang sikt tjener begge lands interesser.

Presidenten: De etterfølgende talere har inntil 5 minutters taletid.

Statsråd Lange: Det er blitt gjort til et hovedpunkt i den kritikk som fra mindretallets talsmenn og hr. Friis rettes mot Regjeringen i denne sak, at den ikke etter at professor Castbergs P.M. forelå, bragte saken inn for Stortinget. Jeg kan med min beste vilje ikke skjønne at det er noen realitetsforskjell på den vurdering av sakens folkerettslige stilling som er kommet til uttrykk i professor Castbergs P.M. av 20. januar, og den vurdering som av den ene taler etter den andre, begynnende med komiteens ordfører i saken den 3. juli 1947, fortsettende med hr. Utheim og til slutt med tilslutning fra meg, ble gitt av den folkerettslige stilling saken var i etter at dommen i Haag var falt. Når det fra den folkerettslige konsulent kommer et P.M., som faller helt i tråd med det som fra alle talere har vært hevdet som norsk fortolkning av sakens folkerettslige stilling, kan det ikke av den grunn bebreides Regjeringen at den ikke bringer saken inn for Stortinget. Den er ikke kommet i noen ny stilling gjennom professor Castbergs P.M.

Hr. Hambro sa at mindretallets forslag ikke går ut på å forkaste det foreliggende forhandlingsresultat. - Nei, ikke i formen, men i realiteten. I realiteten er det en underkjennelse av de forhandlinger som har vært ført. Et krav om at forhandlingene skal åpnes på et nytt og bredere grunnlag, det er å forkaste det foreliggende forslag til fredningsbestemmelser.

Hr. Utheim fremstiller det slik at vi hadde fått et tilsagn, et bindende tilsagn, fra dansk side om at det ikke skulle skje noen utferdigelse av fredningsbestemmelser uten godkjenning fra norsk side. Det er riktig at det uttrykk «godkjenning fra norsk side» ble brukt i en innberetning fra nåværende minister Rolf Andersen etter den forberedende forhandling han hadde hatt. Men hr. Utheim har selv fortolket denne avtale - som han var med på å vedta den 3. juli 1947 - på dette punkt, og han sier etter å ha sitert selve artikkelen:

«Her forplikter man seg altså til fra dansk side, at før det utferdiges bestemmelser, skal det foretas visse rådslagninger med norske myndigheter. Når denne rådslagning har funnet sted, kan danskene bestemme hva de vil. Det er en indirekte anerkjennelse av suvereniteten som jeg også helst ville ha sett at vi burde ha kunnet unngå.»

Hr. Utheim sa altså selv at når rådslagningene hadde funnet sted, det vil i dette tilfelle si i mai 1949 - kunne danskene, om de hadde villet, utstedt sine fredningsbestemmelser. De har full juridisk rett til det. De har ventet et år, og jeg synes at man skal respektere at de har ventet et år for å unngå å komme i den stilling at de utstedte fredningsbestemmelsene uten at vi hadde fått anledning til å forelegge dem for Stortinget. Det var nemlig

det som skjedde i fjor da forhandlingsresultatet forelå, at vi bragte på det rene at Stortinget ikke ville få anledning til å ta standpunkt til saken før det gikk fra hverandre. Vi bad da den danske regjering om å vente med å sette noen slik fredningsbestemmelse i kraft til det var mulig for det norske storting å ta standpunkt. Det har den danske regjering gjort. At det skulle være noen grunn til å bebreide danskene i den sammenheng, kan jeg ikke forstå, og heller ikke at det skulle være noen grunn til å bebreide Regjeringen for dens håndtering av saken.

Realiteten, slik den er oppfattet av et enstemmig Storting i 1947, er jo den at vi må legge hovedvekten på å sikre våre interesser på Vest-Grønland. Det er ikke Regjeringen som har forandret standpunkt i denne sak, eller som har forandret syn på hvilken måte den skal håndteres på i forholdet til Danmark. Det er de som i denne sak utgjør mindretallet, som fra sommeren 1947 og til idag fullstendig har forandret standpunkt.

Finn Moe: Hr. Friis rettet det spørsmål til meg, hvordan jeg kunne finne på å blande inn Sambandsstatene her. Jeg skal få lov til å svare med å sitere et avsnitt av St.meld. nr. 35 for 1947, som jeg forutsetter at hr. Friis kjenner til. Det heter her i en rapport om forhandlingene i forbindelse med Øst-Grønlandsavtalen:

«Innledningsvis ble det imidlertid fra dansk side fremholdt at på grunn av forholdet til U.S.A. var Danmark tilbøyelig til å si opp hele Østgrønlandsavtalen, idet det antokes at man derved ville stå sterkere overfor de amerikanske krav på Grønland. Av samme grunn ble det også under forhandlingenes gang fra dansk side stadig hevdet at de rettigheter som Norge fremdeles måtte komme til å beholde på Østgrønland, måtte gis uttrykk på en slik måte at de ikke kunne påberopes av en tredje part med hjemmel i bestevilkårs klausulen.»

Det var det jeg siktet til, og jeg tror at den situasjonen er aktuell fremdeles.

Jeg vet ikke om jeg hørte feil, men det forekommer meg at hr. Lavik uttalte at flertallets innstilling var imot norsk syn og norske interesser. Hvis ordene falt slik som jeg tror jeg hørte dem, må jeg dypt beklage dem, for det som det gjelder her, det er en uenighet om på hvilken måte man best kan tjene norske interesser. Det er der flertallet mener, at hvis hovedsaken er det som var hovedsaken da disse spørsmål ble behandlet i 1947, nemlig å oppnå innrømmelser på Vest-Grønland, er vi dypt overbevist om at vi står oss ikke på å reise Grønlandssaken i hele sin bredde.

Det er sagt under debatten at det blir ingen konflikt om vi sier nei. Men tror man på den annen side at vi da oppnår noe på Vest-Grønland? Hr. Hambro sa - og refererte til arkivsaken - at vi måtte stadig holde fram våre interesser. Som utenriksministeren nevnte i sitt første innlegg, er det

blitt gjort, og jeg er fullstendig enig med hr. Hambro i at vi skal gjøre det. Men vi skal også tenke litt på Norges - og på dette stortings - anseelse.

Hr. Utheim forsøkte å gi det inntrykk av at dette er fullstendig nye ting. Jeg siterer her fra St.meld. nr. 27 for 1947, et brev fra det danske utenriksministerium der det ble meddelt at de standpunkter som man hadde samlet seg om under den forberedende behandling av saken, gjaldt:

«1. Fastlæggelse af Grænser for de Omraader, der forbeholdes de østgrønlandske Eskimoer.

2. Etablering af en Fremgangsmaade til Behandling af Spørgsmaal vedrørende Fangstvirksomhed, herunder navnlig Fredningsspørgsmaal og Divergenser med Hensyn til Forstaaelsen af Traktatens Art. 4.»

Altså, det er helt klart at Stortinget da - og jeg minner om at det er 2/3 av de representanter som fremdeles sitter i denne sal - var helt klar over hva de danske ønskemål gikk ut på, og jeg kan ikke si annet, når jeg lytter til denne debatt her idag hvor det gjelder noen ganske små divergenser om fredningsbestemmelsene, enn at hvorfor ble ikke disse innlegg holdt i 1947 da Øst-Grønlandsavtalen ble fornyet og disse kravene ble reist for første gang? Den eneste kompensasjon hr. Utheim ville ha, var at vi skulle få rettigheter på Vest-Grønland. Da var det ikke tale om å reise hele Grønlandsspørsmålet. Jeg kan derfor ikke fri meg for at man her søker et kunstig grunnlag til å reise hele Grønlandssaken på ny. Da må jeg få lov til å gjenta det som jeg også sa i mitt første innlegg: Om man vil reise Grønlandssaken igjen, tror man at dette er den beste tid? Tror man at de land som vi nå skal samarbeide med i forsvarsmessig og økonomisk henseende, landene i Atlanterhavspakten, vil bli begeistret for at det nå skal lages konflikt og ukvemme mellom Danmark og Norge? Jeg tror at hele den situasjon som foreligger, den internasjonale situasjon, er så alvorlig at vi skulle ikke reise noen strid som ikke er absolutt nødvendig, og jeg kan ikke se at disse fredningsbestemmelser er av en slik betydning at de gjør det nødvendig for oss. Jeg vil gjerne minne om at dette Storting har akseptert prinsippet med fredningsbestemmelser, og derfor er grunnlaget så svakt. Jeg vil bare si til slutt: La oss ikke en gang til komme i den situasjon som vi har vært i tidligere, at vi skal kunne si, som det sies i stortingsvedtaket av 1933, at en ved uoverveiede handlinger forspilte norske muligheter på Grønland.

Langlo: Det må vel vera slik at alle er samde om at vi nordmenn i lange tider har hatt ei mindre heldig hand i vår Grønlandspolitikk. Når vi les vår historie om Grønland, så er det mørke blad etter mørke blad ned gjennom tidene. Forklaringa er det ikkje tid til å leita etter no, men ein hovudgrunn er vel den at vi ikkje har hatt dugleik nok, at vi ikkje har hatt styrke nok og evne nok til å hevda det som vi brukar kalla vår rett i Grønlands-spørsmålet. Og det heng vel

saman med den nasjonale veikskapen som vi diverre må konstatera at vi har hatt.

Det er underleg å høyra på denne lange debatten her i dag. Personleg hadde eg trudd at dei sterke kjenslene og dei affektane som vi var så opptekne av for nokre år sidan, var komne til ro i og med Haag-domen og det som etterpå fylgde. Det syner seg likevel, etter det vi har høyrte i dag, og det som ein kan høyra ute i folket, at det lever og lever og lever. Det heng vel saman med at slike ting er seigliva, av di dei er ein del av oss sjøelve. Difor er det òg naturleg og nyttig at det norske storting får diskutera desse ting og får seia si meining heilt ut. Eg trur ikkje at skilnaden i nasjonal kjensle og i reaksjon framfor dette spørsmålet er så stor som det kan synast av dei to fraksjonane som er her i dag. Eg trur at dei kanskje stort sett kjenner det på same måten, men dei brukar ulike utgangspunkt.

Eg skal ikkje koma nærare inn på dette, av di saka er utdebattert, eg vil berre i samband med det som mine medrepresentantar frå vårt fylke har sagt, peika på eit par ting når det gjeld det reinte næringspolitiske i denne sak. Akkurat i desse dagane stemmer ein heil flåte med norske fiskefarty over til Grønland, og det er vel om lag tusen fiskarar som reiser dit bort. Det understrekar og fortel betre enn mange talar her i Stortinget om det næringspolitiske verde som knyter seg til dette spørsmålet. Og der er det for meg avgjerande at vi ikkje på noko punkt - dersom vi ikkje er heilt nøydde til det - gjev etter, slik at våre næringstilhøve på Grønland vert dårlegare enn dei har vori før. Hr. Finn Moe seier at den fredningsavtalen som vi her er innbedne til å gå med på, ikkje «vesentlig berører norske næringsinteresser.» Det var ei lita vedgåing der. Like eins sa han at vilkåra er ikkje «særlig urimelige». Vi skal merka oss adverbha han brukar. Det er altså eit lite tilbaketog, eit lite tap, jamvel om det ikkje er så veldig stort.

Eg vil for min part ynskja at vi, dersom dette no vert vedteki, får i stand tingingar med Danmark, slik som heile nemnda har rådt til. I sine premissar har også fleirtalet sagt det same, at det ville vera bra om vi seinare kunne «ta opp de norske ønskemål om adgang til fiske utenfor Vest-Grønland.» Eg meiner det er så viktig at ein må setja alt inn på at vi skal få så gode vilkår der som mogeleg. Eg meiner at det psykologiske tidspunktet òg skulle vera inne, for di heile Grønlandskomplekset no er oppe i Danmark på mange frontar. Det er tilrådinga frå Gønlands-kommisjonen, like eins er det den store vansken Danmark har akkurat no andsynes Amerika - eg var nyleg i Danmark, og på eit stort møte eg var med på, var nett dette med Grønland og Amerika eit sentralt spørsmål - og for det tredje er det Grønland og vårt land. Eg trur difor Danmark no er inne i ei tid der dei må løysa heile det grønlandske spørsmål på breitt grunnlag, og difor skulle det vel òg vera den rette augneblinken for oss til å koma fram til ei så god løysing som råd er.

Eg vil, like eins som fleire andre her, gjerne få lov til å knyta til til slutt, at når og om slike tingingar kjem i gang, så må ein jamsides dei framifrå menn som har hatt med tingingane å gjera til no, få med folk som i praksis er med i dette arbeidet, av dei som er med i fangst og fiske der borte og steller med det. Det er altfor lite av dei i den nemnda som no har arbeidt med desse spørsmål.

Jaklin: De fleste eldre folk lider vel av tilsvarende historiske sår som tilfellet er med oss og Grønlandssåret, men de dyrker kanskje ikke disse sårene i samme utstrekning som vi gjør. Etter å ha hørt på debatten her i dag, vil jeg gjerne få lov å si at jeg tror ikke vi bør dyrke dette såret, slik at det kan utarte til litt av en folkesykdom.

Når en ser på Grønlandsspørsmålet i historisk sammenheng - og ikke bare i forbindelse med vår egen historie - måtte jo resultatet i Haag bli det det ble. Det sørgelige er at vi stelte oss slik at vi fikk den dommen. Vi hadde sikkert stått ganske anderledes sterkt i forholdet overfor Danmark, hvis vi ikke hadde dommen, hvis man fremdeles kunne ha dradd i tvil også den rent juridiske side av Grønlandsspørsmålet. Men nå er det ikke mulig å gjøre noe ved denne side av saken. Oppgaven i dag er å gjøre det best mulige ut av den situasjon vi har nå, og som vi delvis selv har skapt.

Det er rimelig at jeg som representant for et distrikt som har store interesser knyttet vestover, har studert nokså nøye dette dokumentet. Til å begynne med var jeg en del usikker, men jeg har den tillit til de menn som har ført forhandlingene, og spesielt til mitt bysbarn John Giæver som selv har drevet fangst der oppe, at de vil ikke anbefale en avtale som skader norske interesser på Øst-Grønland i noen vesentlig grad, og jeg vil stemme for innstillingen.

Det er riktig det som er fremholdt bl.a. av hr. Selvik, at våre fangstinteresser på land iallfall for tiden er ganske små. Det er selfangsten i Vesterisen og i Stredet, og det er torskefisket ved Vest-Grønland, som fanger interessen i dag og hvortil det er knyttet store økonomiske og sosiale interesser. Jeg tror at når vi skal forhandle med danskene om Vest-Grønland-spørsmålet, gjelder det, som det er fremholdt av andre her, at vi har et bra utgangspunkt, at atmosfæren er best mulig. Jeg tror ikke at mindretallet vil skape den luft som er nødvendig for tilfredsstillende forhandlinger.

Når det gjelder Vest-Grønland, vil jeg gjerne be om at Regjeringen ikke stiller Stortinget overfor noen som helst tvangssituasjon. Det er tegn som tyder på at vi i årene fremover må hente en betydelig del av vår torsk i Grønlandsfeltet, hvis vi skal kunne tilfredsstille de markeder vi hittil har hatt. Det vil sikkert etter hvert knytte seg stadig større interesser til vår fiskedrift der borte. Det er virkelig en nasjonal oppgave både for Regjeringen og for Stortinget å gi våre fiskere på Vest-Grønland skikkelige driftsmuligheter. Jeg er helt enig med dem som har fremholdt at disse skikkelige muligheter

eksisterer ikke i dag med de små rettigheter vi har fått borte i Færingehavn.

Jeg tror det er riktig at våre regjeringsmedlemmer og spesielt utenriksministeren gjør våre danske venner oppmerksom på - og snarest mulig - at en tilfredsstillende løsning av Grønlandsspørsmålet er noe av en forutsetning for at det gode forhold som vi har hatt til våre danske brødre i de siste årene, skal kunne bevares. Jeg tenker da i første rekke på Vest-Grønland. Danmark er etter min mening med rette tilkjent den juridiske retten til Grønland, men den historiske retten har vi. Det skulle være rimelig om man under de forhandlinger som nå skal føres, lot begge disse momenter veie mest mulig likt. Jeg tror det er riktig at man forsøker å få danskene til å innse at det er en betingelse for godt nordisk samarbeid i fremtiden.

Friis: Det var min kjære venn Hegnas betraktninger om våre innvendinger i denne sak som brakte meg til å ta ordet. Det bedrøvet meg og forbauset meg at en mann som hr. Hegna kunne opptre her som en hyperjurist, som overgikk selv det som en jurist - iallfall av noe format - ville hevde var tilfelle med hensyn til Haag-dommen. Rent juridisk var forholdet at det var uenighet innenfor domstolen. Allerede det viser jo at man er berettiget til å føre visse betraktninger videre. Dessuten er det jo en juridisk regel at nye bevisligheter som fremkommer i en sak, alltid gir et visst rettsgrunnlag for å gjenoppta en sak. Men det er ikke det som er det vesentlige her. Det vesentlige er at en mann som Hegna kan stå her og dosere at den historiske forskning skal kunne avsluttes av en eller annen domstol. Forholdet mellom Norge og Danmark har en historisk bakgrunn som går langt tilbake; det fortsatte etter 1814, og det fortsetter i dag. Det fremkommer til stadighet nye bøker som belyser forholdene gjennom tiden, og gjør det nødvendig også å ta opp sakene igjen fra nye synspunkter. Historien er alltid under revisjon. Skulle man, som hr. Hegna doserte, en gang for all evighet akkviescere ved en dom, ville det jo være det samme som delvis å avskaffe sin egen historie.

Hr. Hambro trakk en parallell med arkivsaken, og jeg kan supplere den litt. Den norske riksarkivar gav i 1851 skriftlig erklæring om at Norge ikke hadde noen flere krav å stille i arkivsaken med Danmark. Danmark hadde rettslig grunnlag for å kunne peke på denne skriftlige erklæring fra den norske riksarkivar, og med det dokument i hånd kunne si: Ikke ett brev, ikke én protokoll mer kommer fra det danske riksarkiv til det norske. Det skulle bare mangle at de norske arkivforskere skulle ha slått seg til ro med en slik erklæring! De har naturligvis måttet erklære om igjen og om igjen, at i og for seg har dere rett til på grunnlag av det dokumentet å si at vi kan ikke få noe mer, men sakens indre berettigede innhold kan dere ikke avskaffe. Og det saklige i vårt krav om at Norge må få de arkivsaker som hører med til dets historie, det kan ikke avskaffes, ikke engang av noen

skriftlig erklæring fra den norske riksarkivar. Derfor har vi etter hvert fått arkivsaker utlevert fra Danmark i det omfang som vi i dag er lykkelige ved å ha fått.

Hr. Utheim sa, at som sedvanlig sto ikke min konklusjon i samklang med mine premisser. I dette tilfelle var det nå helt urettferdig, for jeg har sagt at det som var det bedrøvelige for meg ved hele denne sak, det var at komiteen ikke var kommet fram til enstemmighet, og at hvis det hadde vært mulig å sende saken tilbake til komiteen, ville jeg ha stemt for det. Men når disse muligheter ikke lenger foreligger, aksepterer jeg denne kjensgjerning, omtrent som hr. Hegna krever at jeg skal akseptere Haag-dommen og sier: All right, det er ikke noe annet å gjøre i dag enn å stemme for.

Tilslutt bare en liten bemerkning til hr. Finn Moe. Jeg beklager at han ikke var på Stortinget i forrige periode, for hans uttalelser viser at han ikke har innfølingen i forhistorien for dette. Den opprinnelige sammenstilling var jo at vi hadde visse interesser på Svalbard, hvor vi ønsket dansk bistand mot fremmed innflytelse, mens danskene hadde interesser på Grønland, hvor de ønsket norsk støtte for ivaretagelse av sine interesser. Tilsammen skulle vi da stå vakt om de nordiske interesser. Det var innstillingen vi hadde den gang. Når jeg - med smerte - stemmer for denne innstilling, er det fordi jeg tror at vi ved å stemme i mot den bare vil øke ytterligere den splid og den misstemning som allerede er oppstått, eller som iallfall dessverre vil oppstå når denne innstilling offentliggjøres - som den vel må -, eller når det iallfall kommer til dansk kunnskap at det har vært så meget indre strid hos oss om dette spørsmål, hvor vi skulle ha stått med en samlet front utad.

Presidenten: Hr. Hambro har hatt ordet to ganger og får det nå til en kort merknad.

Hambro: Jeg vil gjerne understreke noe av det hr. Friis sa nu sist. Jeg mener at den fortolkning som har vært gitt av det Stortinget gjorde i 1947, er misvisende, - jeg kan uttale meg om det noenlunde nøytralt, for jeg var permittert i hele den måned dette pågikk, for å representere Norge ute. Det var to hensyn som var avgjørende for Stortingets innstilling. Det heter på side 4 i St.meld. nr. 35:

«Endelig ble fra dansk side reist det som utvilsomt for Danmark var hovedspørsmålet, nemlig spørsmålet om en utvidelse av grensene for eskimokoloniene på Østgrønland.»

Det annet hensyn var at det fra dansk side ble avvist «det norske krav om adgang til Vestgrønland under henvisning til den nå oppståtte situasjon overfor de Forente Stater».

Det var disse to hensyn som betinget Stortingets avgjørelse.

Begivenhetene har godtgjort at det danske krav om utvidelse av eskimokoloniene på Øst-Grønland ikke rommet noen

som helst realitet, det var et påskudd like overfor Norge. Og vanskelighetene med de Forente Stater er ikke på samme måte tilstede i dag. Og det som er uttalt i punkt 3 i tillegget - det er nemlig ikke en ny avtale, det er en avtale som er blitt fornyet med et tillegg - refererer seg nettopp til det som var anført. Det heter her: «Naar det maatte findes paakrævet, at der udfærdiges Bestemmelser om Fredning av Dyrevildt» osv. Det er etter sammenhengen utvilsomt at det må bety: Når det er påkrevet av hensyn til den innfødte befolknings livsinteresser. Og når man så vil overflytte denne befolkning til Vest-Grønland, kan man ikke påberope seg dette krav og anføre at Stortinget i 1947 derfor skulle ha bundet Stortinget i 1950. Det mener jeg er helt uriktig.

Lavik: Den vyrde representanten hr. Moe kjærde på eit ord eg brukte i dette ordskiftet. Eg sa om fleirtalet, at det gjekk mot norsk syn og norske interesser. Korleis eg forma orda mine, veit eg ikkje så sikkert, for eg har levert manuskriptet til referentane, men eg minte om stoda, slik ho låg føre. Eg sa at det var ikkje hyggeleg for oss som var i opposisjonen, men eg minte også om at det ikkje måtte vera hyggeleg for dei som var i fleirtalet heller å skula føra saka frå deira side. Eg sa då at opposisjonen måtte gå både mot det norske riksstyre og mot det danske riksstyre, og at fleirtalet her var både på det norske og det danske riksstyre si side. Men vi i opposisjonen kjende oss nøydde til for norske interesser si skuld, ikkje minst dei historiske og dei tradisjonelle interessene, å gå imot fleirtalet. Då sa eg noko om at det måtte ikkje vera morosamt for fleirtalet å prosedera imot norsk tradisjon og norske interesser. Nokre slike ord har eg brukt. Eg målbar då den kjensle som eg sat med etter det som eg hadde høyrte av dette ordskiftet. Har desse ordi vore sårande for representanten Finn Moe og for fleirtalet i det heile, så kan eg godt kalla dei attende. Eg kunne godt ha ordlagt det på ein annan måte, og sagt at eg syntest nok ikkje det kunne vera moro å ljota gå så sterkt inn for det danske synet og dei danske interessene i denne saka.

Eg vil vidare seia at når denne saki er fremja no her i tinget, så er det fyrste gongen eg er vorte kjend med saki. Ho var nok føre i 1947, men eg hadde ikkje sett meg inn i dokumenti, og det vart ikkje noko større ordskifte om henne då, så vidt eg hugsar. Då røysta eg for førelegget slik som det låg føre. Men no har saki vorte utgreidd, no kjenner eg saki, og når ein kjenner saki, kan ein også taka stode til ho. Det er det som gjer at eg har teke stode på den sida som eg har gjort i dette spørsmålet.

Hegna: Det forekommer meg etter det som ble sitert her av forhandlingene i 1947, at det skulle være ganske klart på hvilke forutsetninger Stortinget den gang behandlet saken og vedtok sin enstemmige avgjørelse. Det fremgikk tydelig bl.a. av det som ble sitert av utenriksministeren, av uttalelser av

hr. Utheim, at man var fullt klar over rekkevidden av den avtale som den gang ble truffet.

Jeg kom jo inn på nettopp selve Haag-dommen vesentlig fordi jeg mente at der i mindretallets innstilling med angrepet på Castbergs uttalelse var en ting som måtte korrigeres. Jeg tror det spiller en ganske vesentlig rolle i denne sammenheng, for det forekommer meg at denne debatt overhodet ikke ville ha antatt et slikt omfang og en slik karakter med mindre det hadde foreligget tendenser i retning av å få Grønlandsspørsmålet opp igjen til ny behandling som om Haag-dommen overhodet ikke skulle ha funnet sted. Det var om denne rettsavgjørelsen jeg uttalte meg, og som jeg gav mine bemerkninger til. At den skulle ha avgjort alle historiske forhold mellom Norge og Danmark gjennom noen hundre år, det har jeg aldri uttalt noen ting om. Jeg har aldri sagt noe slikt, og jeg vet ikke hvor min fremdeles utmerkede kollega hr. Friis har det fra. Han sier at jeg vil avskaffe historien. Det ville jeg kanskje tenke på hvis det var noen mulighet for det, men det overstiger mine krefter. Men jeg synes det kan være grunn til etter en slik debatt som denne å forsøke å mane visse historiske spøkelser ned i jorden igjen, for så vidt som de skulle forsøke å vise seg.

Moseid frafalt ordet.

Presidenten: Ingen flere har nå forlangt ordet, og ordskiftet erklæres for avsluttet.

Komiteen hadde innstillet:

Stortinget samtykker i å godkjenne protokollen av 25. mai 1949 om fredningsbestemmelser på Øst-Grønland.

Stortinget henstiller til Regjeringen å søke opptatt forhandlinger med Danmark om de norske interesser på Grønland, særlig adgangen til fiske utenfor Vest-Grønland.

Presidenten: Hr. Utheim har på mindretallets vegne tatt opp dette forslag:

«Regjeringen anmodes om å søke opptatt nye forhandlinger med den danske regjering om eventuelle fredningsbestemmelser på det område som omfattes av Øst-Grønlandsavtalen og om utvidet adgang for norske fiskefartøyer til grønlandske havner.»

Presidenten: Presidenten går ut fra at det kan voteres alternativt mellom de to foreliggende forslag. Det er forlangt navneopprop.

Hambro: Det forekommer meg at det riktige må være først å stemme over mindretallets forslag, og hvis ikke det blir bifalt, å stemme punktvis over innstillingen, idet jo også mindretallet vil stemme for dens punkt 2, henstillingen om å oppta forhandlinger om Vest-Grønland.

Presidenten: Dersom ingen innvending blir gjort mot det, vil ikke presidenten sette seg imot at det blir gått fram på den måte. Presidenten går da ut fra at kravet om navneopprop blir knyttet til den første votering.

V o t e r i n g :

1. Mindretallets forslag ble med 74 mot 59 stemmer ikke bifalt.

De 74 representanter var:

Breie, Astrid Skare, Johannes Olsen, Karlstrøm, Klippenvåg, Løbak, Østhagen, Lindberget, Leif Hansen, Sig. Pedersen, Jakob Pettersen, Flatabø, Oksvik, Alsvik, Alvestad, Aarønes, Steffensen, Berntsen, Varmann, Hamran, Alfred Nilsen (Narvik), Jaklin, Smeby, Kalrasten, Hernæs, Ulsnæs, Finn Moe, Bratteli, Hjalmar Larsen, Hognestad, Remseth, Ivar Norevik, Versto, Selås, Evensen, Løberg, Sunde, Løkke, Aldor Ingebrigtsen, Breivoll, Nils Jacobsen, Peder Jacobsen, Engelstad, Granli, Skarholt, Dahlø, Almaas, Johnsen, Lange, Lyseth, Torp, Johan Andersen, Arntzen, Klara Skoglund, Anton Berge, Henry Jacobsen, Gundersen, Toralf Olsen, Haavardstad, Nylund, Magnhild Hagelia, Kulien, Natvig Pedersen, Friis, Nils Nilsen, Hegna, Hartvig Svendsen, Liv Tomter, Strøm, Korslund, Dahl, Selvik, Anna Anthoni og Konrad Knudsen.

De 59 representanter var:

Evju, Kandahl, Stang, Frogner, Kjøs, Granum, Lavik, Haldorsen, Svarstad, Holm, Gjengedal, Strand, Toven, Bjerkeseth, Utheim, Langlo, Arnold Johansen, Grytnes, Alfred Nilsen (Tromsø), Erling Norvik, Ryen, Wirstad, Hambro, Smitt Ingebretsen, Vatnaland, Ramndal, Bondevik, Jakob Lothe, Lunde, Bøyum, Valen, Bunkholt, Wright, Berthelsen, Leirfall, Benum, Borten, Tøndel, Løvset, Lyng, Kobbe, Lersbryggen, Claudia Olsen, Støtvig, Gjørwad, Bredal, Fredriksfryd, Iveland, Røiseland, Moseid, Messel, Paul Ingebretsen, Sven Nielsen, Osland, Hope, Borgen, Christie, Øen og Lindebrække.

Fraværende var:

Watnebryn (forf.), Sørensen (forf.), Johanne Pedersen, Hove, Rong, Ytre-Arne (forf.), Enge (forf.), Vindenes (forf.), Rakel Seweriin (forf.), Stranger (forf.), Stavang, Stavrand, Johan Wiik (forf.), Torgeir Berge (forf.), Strømdahl, Edvardsen (forf.) og Asbj. Stolberg.

2. Komiteens innstilling 1. punktum ble bifalt mot 59 stemmer.

3. Komiteens innstilling 2. punktum ble enstemmig bifalt.

Utheim: Jeg kommer nå tilbake til det spørsmål jeg reiste ved denne debatts begynnelse. Det er jo ganske klart at den beslutning som her er fattet, og den debatt som her er ført, ikke kan forholdes befolkningen i dette land. Jeg vil foreslå at man gir presidentskapet i samarbeid med Utenriksdepartementet bemyndigelse til så snart som mulig å offentliggjøre det som kan offentliggjøres av dette.

Presidenten: Presidenten oppfatter dette forslag slik som det vanlig har vært, at det betyr en fullmakt til presidentskapet til å offentliggjøre dokumenter og deler av debatten i den utstrekning presidentskapet etter samråding med Utenriksdepartementet finner det riktig, dersom presidentskapet kommer til det resultat at det er forsvarlig å offentliggjøre en debatt som denne. Presidenten går ut fra at dersom presidentskapet kommer til det motsatte resultat, vil det bringe saken inn for Stortinget igjen. -

Utheim: Jeg er tilfreds med det svar.

Presidenten: Presidenten går ut fra at presidentskapet har fått den nevnte fullmakt.

Protokollen ble deretter opplest.

Utheim: Skal ikke protokollen inneholde noe om hvordan de enkelte representanter har stemt?

Presidenten: Det har ikke vært vanlig å ta med i protokollen navnene, men derimot skal protokollen inneholde den siste fullmakt som er gitt presidentskapet.

Denne tilføyelse til protokollen ble deretter referert uten å foranledige noen bemerkning.

Presidenten: Presidenten vil henstille til Stortingets medlemmer å være tilstede i et ganske kort åpent møte for å behandle et par permisjonssøknader.

Møtet hevet kl. 15.